

Édes Anyanyelvünk

2010. JÚNIUS

XXXII. ÉVF. 3. SZÁM

125 éve született
Kosztolányi Dezső

É
A

A TARTALOMBÓL:

Kelemen Livia:
Gusztusos étel
– *food stylist*

H. Varga Márta:
Öcs, de öcsém

Horváth Péter:
(Ny)elvi kérdések
Haitiből Haitire

Balázs Géza:
A nyelvi öröm

Kemény Gábor:
Új szavakat tanulok
Vizitál

Dömötör Éva:
Csini pulcsi csak csajsziknak?

Wacha Imre:
Légy szíves! – Légyszíves!
– *Légyszi!*

Büky László:
Állati dolgok
Alpaka, bűnbak, dürgés

És: keresztrejtvény,
nyelvi játékok, új szavak

Egyre több televíziós csatornán láthatunk főzőműsorokat, melyekben ismert emberek készítene el különböző ételeket. Ezekben a műsorokban nagy hangsúlyt fektetnek az ételek kinézetére, gusztusosságára, ami természetesen nem baj. Az ilyen jellegű műsorok természetesen rendezkednek azzal a „hatalommal”, hogy befolyásolni képesek a nézők szókincsét, szóhasználatát. A magyar nyelvben egyre szaporodnak az idegen nyelvekből átvett kifejezések, melyeket az ismert televíziós személyiségeknek köszönhetően sokan gondolkodás nélkül, könnyedén elfogadnak, használnak, mert emiatt esetleg divatosabbnak érzik magukat.

Gusztusos étel – *food stylist*

A divattervezés világában ma már elfogadott szakkifejezés a *stylist*, vagyis az a személy, aki a ruhák és a kiegészítők összehatásáról, ízlésségéről gondoskodik. A *stylist* analógiájára jelenhetett meg a magyar nyelvben a *food stylist* (ang. *food* = m. *étel*) kifejezés, mely egy kereskedelmi csatorna műsorának főzőcskézős perceiben hangzott el. Az idegen hangzásra azonnal felkaptam a fejem, és kiderült, hogy a *food stylist*nek ugyanaz a feladata az ételek terén, mint a *stylist*nek a divat terén. Eddigi ismereteim szerint a szakács az, aki nemcsak elkészíti az ételt, hanem ínycsiklandozó, gusztusos formában el is rendezi a tányéron. Úgy tűnik azonban, hogy bizonyos körökben az utóbbi műveletet a *food stylist* végzi. Sőt, az említett műsorban a -z denominális verbunkképző segítségével megalkották a tárgyalt kifejezés igei formáját is: *food stylistozkodik*. Valljuk be, hogy magyar szövegkörnyezetben igen-igen idegenül hangzik ez a kifejezés!

Ez csupán egy kiragadott példa, de bizonyára több hasonló esetre is bukkanhatunk, ha nyitott füllel figyeljük a különféle műsorokat. Hiába, a divatot az ismert emberek teremtik, és mindig akadnak követők függetlenül attól, hogy az általuk terjesztett divat értéket képvisel-e vagy sem.

Kelemen Lívია

TARTALOM

Kelemen Lívია: Gusztusos étel – <i>food stylist</i>	2
H. Varga Márta: <i>Öcs, de öcsém</i>	3
Horváth Péter: (Ny)elvi kérdések: Haitiból Haitire	4
Balázs Géza: A nyelvi öröm	5
Kemény Gábor: Új szavakat tanulok. <i>Vizitál</i>	7
Dóra Zoltán: „Egyházfik” és „tiszteletes urak” .	8
Dömötör Éva: Csini pulcsi csak csajszioknak? . . .	8
Wacha Imre: <i>Légy szíves! – Légy szíves! – Légy szíves!</i>	9
Láng Miklós: A téma az utcán hever.	9
Büky László: Állati dolgok: <i>alpaka, bűnbak, dürgés</i>	10
Heltainé Nagy Erzsébet: A nyelvtől a stílusig. Kemény Gábor válogatott tanulmányai.	11
Grétsy László: Legismertebb családneveink enciklopédiája	12
Vasné Tóth Kornélia: www.manyszi.hu	13
Huszár Ágnes: Szilágyi Ferenc (1928–2010).	14
Kvíz Kazinczy Ferencről (megoldások, nyertesek)	14
Holczer József: Adalék a „(Ny)elvi kérdések”-hez.	15
Olvasóink írják.	15
Tudósítások.	16
Hírek – események	17
Pontozó.	18
Keresztrejtvény	19
Új szavak, kifejezések (60.).	19
Nyelvész-leletek, nyelv-észleletek	20
Melléklet: A magyar nyelv éve után	

ÉDES ANYANYELVÜNK • AZ ANYANYELVÁPOLÓK SZÖVETSÉGÉNEK FOLYÓIRATA

Megjelenik évente ötször – februárban, áprilisban, júniusban, októberben és decemberben – a Magyar Tudományos Akadémia Magyar Nyelvi Bizottságának és a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak a támogatásával.

Kiadja: az Anyanyelvápolók Szövetsége

Felelős szerkesztő és kiadó:
Grétsy László

A szerkesztőség tagjai:

Balázs Géza, Kemény Gábor, Maróti István

A szerkesztőség címe:

1088 Budapest, Múzeum krt. 4/A II. em.
Telefon: 411-6500/5353

Postacím: 1364 Budapest, Pf. 107.

Honlap: www.anyanyelvapolo.hu
(vagy: www.anyanyelvapolo.hu)

Villámposta: ea@anyanyelvapolo.hu

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt.
Hírlap Üzletága (Bp. VIII., Orczy tér 1.).
Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőnél.

E-mail: hirlapelofigetes@posta.hu,
fax: 303-3440

Információ, reklamáció: 06 80 444-444

További terjesztők: Magyar Lapterjesztő Rt.
és Könyvtárellátó Kht.

Ára: 200 Ft.

Az Anyanyelvápolók Szövetségének tagjai
a lapot a tagdíj fejében illetménylapként kapják.

Tagdíj: 1500 Ft/év, tanulóknak, nyugdíjasoknak:
1000 Ft/év.

Belépési nyilatkozat kérhető:
Anyanyelvápolók Szövetsége,
1053 Budapest, Károlyi M. u. 16.
Tel.: 317-3062, 317-3611/208

Az Édes Anyanyelvünk szerkesztőbizottsága:

Balázs Géza, Bencédy József,
Deme László (a szerkesztőbizottság elnöke),
Grétsy László, Kemény Gábor, Maróti István

Műszaki szerkesztő: Kovács Gyula

Lapunk kiadását

az Oktatási és
Kulturális Minisztérium,
valamint

a Nemzeti Kulturális Alap

segíti.

ISSN 0139-0457 (nyomtatott)

ISSN 1588-0311 (online)

Nyomdai előkészítés: OPTICULT Bt.

Telefon: 330-7186, 06 20 473-4084

Nyomás: ETO Print Nyomdaipari Kft.

ÖCS, DE ÖCSÉM

H. VARGA MÁRTA

A magyarnak mint idegen nyelvnek a tanáraként gyakran szembesülök azzal a ténnyel, hogy nyelvünknek számos olyan rejtett szabálya van, amelyet leíró nyelvtanaink figyelmen kívül hagynak. Ezek a jelenségek nekünk, magyar anyanyelvű beszélőknek általában még kérdésként sem merülnek fel, hiszen anyanyelvi kompetenciánk pontosan eligazít bennünket a helyes használatban. A nyelvünket tanuló külföldi azonban szeretne választ kapni a „miért?”-ekre, egzakt szabályokat, de legalábbis valamiféle magyarázatot vár a kérdéseire. Ilyen esetekben a tanár számára egyetlen lehetőség kínálkozik: szabályok keresésével, felismerésével, megfogalmazásával kísérletezik.

A fentebbi gondolatmenetet egy példával szeretném szemléletesebbé tenni. A leíró nyelvtan számára elég annak a szabálynak a felállítása, hogy a rövid -a és -e magánhangzóra végződő főnévi tövekhez közvetlenül ragasztjuk a birtokos személyjeleket (-m, -d, -jal/-je, -nk, -tok/-tek/-tök, -juk/-jük). Az is nyilvánvaló, hogy a rövid -a, -e hangok a toldalékok előtt (általában) megnyúlnak, pl. *apa: apá-m, anya: anyá-m, néne: néné-m, bátya: bátyá-m*.

Mi a helyzet azonban a 'fiatalabb fiútestvér'-t jelentő *öcs* főnév birtokos személyjeles alakjaival (*öcs-ém, öcs-éd, öcs-énk, öcs-étek* stb.)? Az *öcs* a mássalhangzóra végződő, ajakkerekítéses magas hangrendű magánhangzót tartalmazó tövek csoportjába tartozik. Birtokos személyjeles formája szabályosan az *öcs-öm* (esetleg az *öcs-em*), tehát mindenképpen rövid magánhangzót tartalmazó toldalék lenne. (Azért kell két alakváltozattal is számolnunk, mert – a tapasztalatok szerint – a mássalhangzóra végződő, egy szótagú, ajakkerekítéses magánhangzót tartalmazó szavak egy része megfelel a labiális illeszkedés szabályának, pl. *sör: sör-öm, kör: kör-öm, rönk: rönköm, tömb: tömböm*, más része azonban nem tartozik a labiális illeszkedés szabálya alá, pl. *könyv: könyv-em, föld: föld-em, öl: öl-em, öv: öv-em*).

Vajon hogyan kerülhetett az *öcsém* stb. szóalakokba előhangzóként hosszú magánhangzó (-é-)? Mielőtt megkísérelném erre a kérdésre válaszolni, érdemes a nyelvi változásokban kulcsszerepet játszó **grammatikai analógia** fogalmát tisztázni. Analógias hatásról akkor beszélünk, ha egy toldalék, egy szó vagy szó szerkezet egy másik toldalék, szó vagy szó szerkezet hatására megváltozik, ahhoz hasonlóvá válik. Mindenekelőtt lássunk néhány példát az analógias változásokra!

1. Analógias kiegyenlítődesről akkor beszélünk, ha a rendhagyó grammatikai alakzatok a nyelvben már meglévő, szabályos (általában többségi) alakzatok mintájára változnak meg. Ilyenkor az analógia „a rendhagyó, a kivételes – azaz kisebb egyszámú – alkalmazkodását jelenti a szabályoshoz, a nagyobb egyszámúhoz” (Borbás Gabriella Dóra in 101 írás Pustai Ferenc tiszteletére. Bp. 2006. 79), tehát az egységesítés, a kiegyenlítődes irányába mutat. Az analógia ilyenkor rendszerkénszer eredménye, a nyelvi egységesülés, a homogenizáció eszköze. Ilyen analógias változás pl. az ikes ragozás beolvadása a határozatlan ragozásba (*eszik: egyék > egyen*); az egyalakú névszó- és ige-tövek létrehozására való törekvés (pl. *hintó: hintaja > hintója*); a váltakozó hangalakú etimológiai sorok egyöntetű hangalakúvá válása (pl. *ismerek, ismersz, ismér > ismerek, ismersz, ismer*).

2. Amikor egy grammatikai forma túllép eredeti hatókörén, és ennek köszönhetően új, a hagyományostól eltérő alak keletkezik, akkor analógias kiterjesztésről beszélünk (az analógiának ezt a formáját régebben „hamis” analógiának nevezték). A kiterjesztés tehát a szép, szabályos paradigmák, világosan elkülönülő kategóriák ellen „dolgozik”: a korábban rendszeresülő jelenségek felbomlásához járul hozzá. Ilyen pl. az -sz-re, -s-re, -z-re és -dz-re végződő igeik hasonító hatása a nem ebbe a csoportba tartozó igeik egyes szám 2. személyű alakjaira, pl. *főz: főzöl > süt: sütöl, ad > adol*; az ikes igeik szabályos felszólí-

tó módú magázó formájának analógiás hatására a nem ikes igeik felszólító módú alakjaira, pl. *eszik: egyék > vesz: vegyék*; a téves elvonás eredményeként keletkezett alapalakok, pl. *nő: neje > nej*; szerb *čerdak: csárdák > csárda*; szl. *kopat': kapál > kapa*; szl. *medved': medvéd > medve*. Olykor az egyalakú névszó- és ige-tövek létrehozására való törekvéssel szemben dolgozik a nyelvérzék. Bizonyos nyelvjárásokban egyalakú főnévi töveket a hangzóvesztő tövek csoportjába (pl. *bokor-, bokr-*) sorol: *motor: motrot, bútor > butrot*.

Ehhez a csoporthoz kell sorolnunk a nyelvészajátítással (az anyanyelv, illetőleg a második nyelv elsajátításával) kapcsolatos alkotó hibázásokat is. Ezek az „okos hibák” a produktív szabályok analogikus alkalmazásával (analógiás alkotással) magyarázhatók: a gyerek is, a nyelvtanuló is – nyelvi kreativitását kamatoztatva – megpróbál a termékeny (szóképzési) szabályok ismeretében új szavakat létrehozni, pl. *dolgozó 'munkahely', festékező 'fest', testvértelen 'egyke', hajtalan 'kopasz'*. A szabály kiterjesztett érvényű használatával, ám alkalmazásának norma általi korlátozásait nem ismerve a nyelvi rendszernek ugyan megfelelő, de nem normatív alakokat hoz létre.

3. A beszédben a gyakran egymás mellett vagy egymás közepében szereplő szavak kölcsönösen hat(hat)nak egymásra. Ilyen esetekben a hasonító hatás érvényesülését **lineáris analógiának** nevezzük, pl. *jőnek-mennek > jönnek-mennek, toldoz-foltoz > toldoz-foldoz, örökön-örökké > örökkön-örökké, világos kivirradtig > kívülágos kivirradtig, második: másodlagos > első: elsődleges, pénz: pénzért > ingyen: ingyért* (D. Máta Mária példái: Nyelvünk élete. Bp. 1994. 21).

Visszatérve az eredeti kérdésre: vélhetően nemcsak a szerkezetben egymáshoz közel álló szavak között működik az analógia, hanem a különböző szósorokba, szócsoportokba (úgynevezett szériába) tartozó szavak is hatásal lehetnek egymásra. Ez figyelhető meg a rokonságnevek csoportjában is (*apa, anya, néne, bátya* stb.).

Az egyik magyarázat szerint az *öcs-ém* szóalak morfológiai szerkezetének kialakításában kitüntetett szerepe lehetett a birtokos személyjeles *apá-m, néné-m* formák analógiájának, s indukáló hatásuk következtében analógiás toldalékcseré történt: a szabályos *öcs-öm / öcs-em* formát felváltotta az *öcs-ém* alak.

A másik lehetséges magyarázat a rokonságnevek egyik sajátos tulajdonságával hozható összefüggésbe, nevezetesen azzal, hogy ezek szemantikai szerkezetében eleve benne foglaltatik a „kiegészülési igény” (már alapjelentésükben is utalnak valamilyen „összetartozás”-ra), amely szintaktikailag a birtokos személyjel használatában valósul meg. Vannak olyan rokoni kapcsolatra utaló főnevek, amelyek eleve csak birtokos személyjeles alakban léteznek a nyelvben, abszolút alakokkal nem rendelkeznek, pl. *fia*. Mivel a rokonságneveket gyakran használjuk birtokos személyjelekkel (különösen 3. személyben), ezért az ismétlődő használatnak, illetve a megszokottságnak az lehet a következménye, hogy a személyjeles alakokat egy idő után alapalakként kezdik értelmezni. A rokonságnevek között az *apa, anya, bátya, néne*, a testrésznevek között a *vese, zúza, gége, toka, tarja* stb. szavak (alapalakjukban) birtokos személyjeles formát őriznek. A eredeti toldalék elhomályosodása miatt ezeket azonban újra el kellett látni birtokos személyjellel, s így keletkeztek az *apja, anyja, veséje, zúzaja* formák. Az *öcs*-nek is léteztek egy régi alakváltozata, az *öcse*, amelyben az -e végződés valószínűleg 3. személyű birtokos személyjel vagy kicsinyítő képző. Ezt az alakváltozatot alapalakként értelmezve válnak érthetővé, „szabályossá” az *öcsé-m, öcsé-d* stb. formák.

H. Varga Márta

„a szabályos *öcs-öm / öcs-em* formát felváltotta az *öcs-ém*”

Ha valaki nyelvészetre adja a fejét, furcsa élményekben lehet része. Mert míg a vegyész és a biológus a hétköznapiakban aligha tekint úgy embertársaira, mint kisebb-nagyobb molekulák és sejtek összességére, a nyelvész jóformán soha nem tud egyszerű halandóként viszonyulni a külvilághoz. Mások beszédével és írásával szembesülve sokszor tölti el a szégyenérzet, amiért a hallottaknak és látottaknak hosszú percekig nem a tartalmán, hanem a nyelvtani szabályain jár az esze. 2010 januárjában az egész világ azzal volt elfoglalva, hogy a földrengés sújtotta Haitit mikor, milyen segítséggel lehet újjáépíteni. Én viszont nem tudtam nem észrevenni, hogy a hírműsorokban hol így, hol úgy toldalékolják az említett ország nevét. Kérem minden olvasómat, hogy gondolkodás nélkül és önállóan (a házastárs, barát és szomszéd véleményét mellőzve) fejezze be a következő mondatot: „Újabb magyar mentőcsapat indult Haiti...” Aki eltöpreng a dolgon, az rájöhet, hogy összesen négy lehetősége van: *Haitiba*, *Haitibe*, *Haitira*, *Haitire*. Vajon miért van ez így?

„a magyarul beszélők tartályként vagy dobozként képzelik el az országokat”

Kezdjük azzal, hogy az országnevek a magyarban szinte mindig ún. belviszonyragot kapnak: *Brazília*, *Svájcban*, *Zimbabwéból*. De mi az a belviszonyrag? Annak a kifejezése, hogy a magyarul beszélők tartályként vagy dobozként, azaz olyan zárt térként képzelik el az országokat, amelyeknek a lakói és a látogatói belül vannak. Ezt állítja a kognitív nyelvészet, amely egyebek közt arra kíváncsi, hogy a valóság megismerésében milyen szerepet játszik a nyelv. Ez a tartályos magyarázat tetszetős, de csak félig igaz. Ha ugyanis az országokat valódi tartályoknak vagy dobozoknak fognánk fel, akkor olyasmiket mondanánk, hogy **belementem Ausztriába* (vö. *elmentem*), ill. **kijött Laosból* (vö. *megjött*). No jó, ez csak egy elmélet, ezért ne tiszteljük tényként, bár van annyira eredeti gondolat, hogy most ezt vegyük alapul. Akad azonban olyan ország is (elég kevés), amelynek a neve külviszonyragos: *Elefántcsontpartra*, *Magyarországon*, *Thaiföldről*. A part és a föld olyan térszínformák, amelyeknek a felületén, nem a belsejében szoktunk tartózkodni: *Sétáltam egyet a parton* (**partban*). Érthető, ha a két érintett földrajzi név ehhez a sík-szemlélethez igazodik. Ám azt, hogy a *Magyarország* miért tartozik ide, egyelőre nem tudni (vö. *Olaszországba*, *Svédországban*, *Törökországból*).

Külviszonyragosak a (fél)szigetek is, mert (a kognitív magyarázat szerint) ugyancsak a felszínre, a nyílt térre utalnak: *Barbadosra*, *Gibraltáron*, *Máltáról*. Gyönyörű indoklás, de az *Indonéziába*, a *Japánban* és a *Szingapúr*ból mind sziget(csoport), mégis belviszonyragosak! Hát igen, csakhogy ezek nem jöttek szigetekként, hanem egyúttal országok is. Ezen a ponton tör ki rajtunk a teljes tudathasadás, mert már a harmadik énünk kapcsolódik be a vitába: „Akkor azt tessék nekem elárulni, hogy miért nem **Ciprusban* és **Szicilián nyaral*, ha az előbbi ország, az utóbbi viszont csak sziget?” Erre sincs jó válasz. De hogy rátérjünk a *Haiti* ragozására: ez a név a mai magyarban láthatólag elanyátlanodva keresi a he-

lyét a belviszonyragos országok és a külviszonyragos szigetek, ill. mindkét csoport kivételei között. Mint egy vérbeli világpolgár, mindenhol elégedél, de sehol sincs ott-hon. Persze neki is van szíve, amely csak egy irányba húzhat. 2010 elején az interneten 739 000 esetben belviszonyragot, 394 000 esetben pedig külviszonyragot vett fel, vagyis inkább az országok sorába állt be.

És mit szólnak a *Haitiba* ~ *Haitibe* kettősséghez, azaz az ún. hangrendi ingadozáshoz? A *Haiti* olyan, mint a *Tahiti*: az első magánhangzója mély, a másik kettő magas. Az ilyesmi komplex semleges tőként ismeretes a fonológiában. Ez azt jelenti, hogy az első magánhangzó harmonizálásra kényszeríti a toldalékot (pl. *fala*, nem **fale*), az [i] viszont „átlátszó” a szabály számára, tehát szabad utat enged a mély hangrendnek. Rajta kívül így viselkedik az [e], az [é] és az [í] is: *dzsungel* + **ban**; *klarinét* + **tal**; *agresszív* + **an**. Ez volt jellemző a régebbi magyar nyelvre, ma azonban a semleges magánhangzó öntudatra ébredt, és egyre többször hasonítja magához a toldalékot: *dzsungelben*, *klarinéttel*, *agresszíven*. A mély hangrendű alakok még mindig számbeli fölényben vannak, de ennek az aránya toldalékonként más és más (az internet szerint, a különbségek növekvő mértékében): *Haitiban* (343 000) ↔ *Haitiben* (244 000); *Haitiba* (16 200) ↔ *Haitibe* (6860); *Haitiból* (124 000) ↔ *Haitiből* (5030). Nem világos (de ha az olvasónak igen, mielőbb avasson be), hogy ennek mi köze van az adott rag jelentéséhez. Ha az országban járok, akkor az összes (ez esetben 587 000) ragos formának az 58%-a lesz mély hangrendű, ha viszont odamegyek, akkor már a 70%-a, míg ha eljövök onnan, akkor a 96%-a. Ugyan miért?!

Most nézzük meg ezt a statisztikát a külviszonyragokkal! A *Haitin* esetében nincs mit összehasonlítanunk, mivel az alapszó utolsó magánhangzója fölöslegessé teszi a kötőhangot (vö. *Tajvanon*). Egyébként ez az alak 282 000-szer fordul elő, a jelentésben neki megfelelő *Haitiben*-t kissé megelőzve. Viszont a *Haitira* (29 300) ↔ *Haitire* (40 600); *Haitiról* (15 200) ↔ *Haitiről* (26 900) pontosan a fordítottja az előző eredménynek! Nem egyebet tapasztaltunk, mint azt, hogy a *Haiti* országként inkább mély, szigetként azonban inkább magas hangrendű. Azért nem árt az óvatosság. Akkor mehetnénk biztosra, ha előbb egyenként átolvasnánk ezt a sok ezer szövegkörnyezetet, és kiszűrnenk mindent, ami nem helyviszony (pl. *Beleszerettem Haitibe*; *Alig tudunk valamit Haitiről* stb.). És ha a sziget-olvasat még így is a magas ragokat vonzaná, akkor magyarázatul megkockáztathatnánk, hogy ezt a beszélő tudatában lappangó, de ki nem mondott sziget mint magas hangrendű szó okozza. Végül pedig azt, hogy egyazon tudósításban *Haitiba* és *Haitibe* is olvasható, talán a változatos hangzás igénye idézi elő.

Hát valahogy így agyal a nyelvész a tragikus hírek hallatán, és bár azon bosszankodik, hogy a fenti kérdésekre alig talált választ, szívből kívánja a földrengés túlélőinek, hogy nekik is ez legyen a legnagyobb gondjuk.*

Horváth Péter

* A szerző cikksorozata kéthetente bővül a www.manyasi.hu honlapon. (A szerk.)

A nyelvi öröm

M
I
É
R
T
É
R
D
E
K
E
S
?

Az élet nyomorúságos, de...

Úgy tűnik, hogy az örömről kevesebb mondanivalónk van, kevesebbet beszélünk, míg a bánatról, a rosszról, a negatív jelenségekről sokat. Tehát valami antropológiai tulajdonság az öröm ritkasága, a boldogtalanság gyakorisága, amelyet az antropológiai nyelvészet úgy tud megragadni, hogy a pozitív jelenségek szókészlete szegényesebb, a negatív jelenségek szókészlete pedig jóval gazdagabb.

A pszichológusok szerint a boldogság, az öröm állapota mindig egyféle, míg az ellentéte, a boldogtalanság, a rossz életérzés sokféle, ezért úgy gondoljuk, hogy ez utóbbiból van több, vagyis az élet inkább boldogtalan, mint boldog. A szlengben is létezik egy mondat: „Ha boldognak érzed magad, ülj le egy sarokba, és várd meg, amíg elmúlik a roham”. A szólás jól mutatja a negatív jelenségre való alapvető beállítódást, amelyet mi magyarok különösen kifejlesztettünk, s még külön kifejezéssel is illetünk, ez pedig a *hungaropesszimizmus*. A hungaropesszimizmus megnyilvánulási jelei sokfélék. Ide sorolható „csúcstartó” káros társadalmi jelenségek: az alkoholizmus, a dohányzás, általában az egészségtelen életmód, vagy az öngyilkosság, a gyermektelenség (vagy az egykézés, a csak egyetlen gyerek „vállalása”). De kommunikációs-nyelvi jelenséget is megragadhatunk: ilyen a káromkodás, a költészetünkben és mindennapjainkban megnyilvánuló „panaszhang”, panaszkodó kommunikáció, „keserűpohár-életérzés”, a Kárpát-medencei széthúzásra való eleve elrendeltetés metaforája, a turáni átok. A magyar lélek, a magyar sors bűvárai sokszor emlegetik ezeket a jelenségeket, hozzátéve a szalmaláng-effektust, illetve a „patópáloskodást”, azaz a hirtelen fellángolást és a „teszetoszás-kodást” (Ej, ráérünk arra még!), avagy „köldöknézést”.

Voltaképpen a magyar társadalom és kultúra negatív jelenségeinek hangsúlyozása egyfajta torz optimizmus: kétes büszkeség arra, hogy rossz dolgokban az élen járunk: ivásban, káromkodásban, széthúzásban.

Ha körülnézünk a közeli és távoli szomszédságban, bizony többfelé találunk nagyobb szervezetséget, rendet, hatékonyabb együttműködést, és persze találunk bőven még nagyobb rendtelenséget is, csak egyvalamit nem találunk: folyamatos bivalbélétséget, panaszkodást. Természetesen van okunk a panaszra. Ilyen a magyarok folyamatos kegyetlen szenvedése, történelmünk hosszú kudarcosorozata, az országot sokszor megosztó, sőt szétszabdáló külső-belső politika. De minden méltánytalanság, igazságtalanság ellenére az is nyilvánvaló, hogy sok más néppel és nyelvvel ellentétben a magyar népnek van hazája, úgy nevezik, hogy Magyarország, a magyar nyelvnek van történelme, jelene és jövője; van otthona, és nagyon sokfelé beszél a világban. Tudunk, tudatosítanunk kell, hogy a világ sok ezer etnikumának és nyelvének nincs országa, s ez nagyobbeszt azt is jelenti, hogy nincs teljes szabadsága. A hungaropesszimizmus részben ontológiai-antropológiai élményből, részben történelmünk súlyos tapasztalataiból fakad, és ennyiben jogos is, de soha ne feledjük, hogy legalább annyi okunk van az örömről, a boldogságra is, s ezek is elválaszthatatlan részei életünknek, kultúránknak. Vagyis létezik a *hungaroptimizmus* is.

Tömören úgy is megfogalmazhatjuk, hogy az élet nyomorúságos, de tele van mulatságos részletekkel. Csak néhány ide sorolható néprajzi és kommunikációs jelenség: a szívességszolgálat, az evés-ivás, a traktamentum (bőkezű vendéglátás), a farsangi mulatságok, a húsvéti locsolkodás, a névnapozás, a lakodalom („hét országra szóló” lakodalom), a tánc, a tánckurjantás (csujogtatás), az anekdotázgatás, a népi humor (a székely furfang) stb. Mindezek nemcsak népi környezetben virágoznak, de általános magyar jellemzőnek tekinthetők, gondoljunk csak a magyarok példátlanul gazdag „vicctermelő” képességére, amely Budapestet szinte a vicc „fővárosává” teszi.

Fogadjuk el, hogy a magyar társadalomban a szomorúság kultúrája mellett ugyanúgy megvan a Bahtyin által elemzett népi nevetéskultúra szokásainkban, nyelvi produktumainkban, például a karneváli nyelvben.

BALÁZS GÉZA

Az öröm, a flow és a nyelvhasználat

Közelítsünk most az örömhöz. Mi az öröm? Az Értelmező kéziszlóár szerint: „Kedvező esemény hatásaként támadó kellemes érzés, derűs, vidám lelkiállapot.” Tünetét is tökéletesen megragadja a nyelv, pl. *ragyog az arca az örömtől*. Talán nem véletlen, hogy a most alakuló, úgynevezett másodlagos írásbeliségben (beszédközele írásban) a képi megnyilatkozások, az emotikonok (érzelemjelek) egyik leggyakoribbja: a smiley, azaz mosolyikon. A közvetlen emberi kommunikációban nélkülözhetetlen és elsődleges mosolyt utánozza. A másik gyakori ikonikus jel ebben az írásbeli közegben a mosolyjel ellentéte, a szomorújel. A találkozás, egymás felismerése, megszólítása, a „verbális érintés” nem képzelhető el az öröm jele, azaz mosoly nélkül. Ha mosoly nélküli, akkor valamiféle pszichikai zavarról, esetleg verbális agresszióról van szó. Fülei-Szántó Endre a verbális érintések kapcsán megemlíti a simogatást a szó erejével, s kifejti a megszólítás elméletét, illetve annak etikájáról is szól.

Az öröm jó világot jelent, és olyan jelenségekkel van kapcsolatban, mint valamiféle „lebegés” vagy „áramlás” (flow), alkotás, harmónia, kreativitás, vágyak elérése, kiszámíthatóság, egyensúlyi helyzet (homeosztatikus állapot), kommunikációelméleti értelemben negatív entrópia (negentrópia). A boldogtalanság rossz világot jelent, és ennek jellemzője a nagymértékű energiavesztés (entrópia), valamint zűrzavar, rendtelenség, káosz, energiapazarlás, cselekvésképtelenség, céltalanság stb. Csikszentmihályi Mihály pszichológus felhívja a figyelmet az öröm fontosságára, evolúciós szerepére (A fejlődés útjai). Azt írja, hogy a flow örömet nyújt, és a társadalomnak hasznára lehet. A káosz helyett az örömteli élet evolúciós szerepű. Azért van szükség erre a felhívásra, mert a modern világban (korántsem az egész világban) mintha kevesebb lenne az öröm. A nyelvi öröm is.

Az öröm a nyelvhasználatban

A kommunikáció öröme megfigyelhető az állatoknál is, a beszélés öröme csak az embernél. A beszélés örömet különösen az öncélú, semmitmondó beszélgetések alkalmával figyelhetjük meg. Ilyen például a csevegés, ártalmatlan témákról szóló „pletykálás”, adomázgatás. A jelenséget fatikus nyelvhasználatnak nevezük. Az efféle beszélgetések jellemzője a viszonylag kevés információs tartalom, a beszélgetés célja nem információk nyújtása, információk éhség kielégítése, hanem inkább az együttlét. Megfigyelhető, hogy a baráti beszélgetésekben annyira képes feloldódni az ember, hogy nem veszi észre az idő múlását.

Áramlások a beszélgetésben. „Már két órája beszélgetünk? Észre sem vettem!” Ha ilyenkor megpróbáljuk földeznünk, hogy miről is beszélgettünk, sokszor alig sikerül. A beszélgetés célja tehát nem az információcsere volt, hanem sokkal inkább egymás „megsimogatása”.

Az is megfigyelhető, hogy bensőséges viszonyban hányszor ismételtetjük kapcsolatunk, családunk történeteit (a megismerkedés, az utazások, a gyermek születése és nevelkedése anekdotáit). Ilyenkor egyik fél sem mondja azt, hogy „ezt már ezerszer elmondtad”, hanem örömmel hallgatja meg ismét. A beszélgetés célja ebben az esetben sem az információcsere, hanem csak az emlékezés idézgetéssel, a felidézéssel, talán azzal az ősi motivációval, hogy ha többször felidézünk, mondunk és hallunk valamit, akkor nem tűnik el a múlt homályában. De az idézgetés örömmel is együtt jár: vagyis a nyelv segítségével újraéljük a közös, kellemes pillanatokot.

Hollós Istvánt idézi Hárdi István: „a baráti beszélgetésben sajátos gondolatcsere történik, érzelmi ösztönös – kifejezése szerint – libido-cirkuláció (vágy- vagy örömcseré) zajlik, ahogy az embernek szellemileg szinte megtermékenyítik egymást”. Csikszentmihályi is összehasonlítja a baráti csevegést más tevékenységekkel, például a gitározással. Azért gitározunk, mert örömet szerez, a flow mint lebegés a szabadidős tevékenységek között elsősorban

⇒ az autózésben jelenik meg, de után rögtön következnek a barátokkal, családtaggal való beszélgetés.

A nyelvi öröm

cserealakzat, azaz kiazmus: Gödön szobrod × Szobon gödröd. Rádásul tartalmilag is tökéletes: hiszen a szoborállítás és az eltemetés eszünkbe juttatja az emlékállítás – öröklét és az elfelejtés – halál ellentétes mozzanatát, és még az is fókuszba az örömet, hogy Göd és Szob ugyanazon a vasútvonalon van, tehát könnyen kapcsolatba hozható egymással.

A „csak úgy...” (fatikus) beszélgetések, szövegtípusok. A nyelvészeti pragmatikai elméletek közül a legfontosabbak a kapcsolattartásra (fatikusságra), az udvariasságra helyezik a hangsúlyt. Öntudatlanul is tudjuk, hogy a „jó szó” egészségmegegerősítő, míg a „rossz szó” megbetegítő. Ezért tudunk örülni a szavaknak, a szép szavaknak, a dicséretnek, a kedvességnek, és ezért félünk a „rossz szótól”, a megszólástól, az átoktól, a nyelvi durvaságtól.

A „semmitmondó” fatikus nyelvhasználatnak szövegtípusai is kialakultak. A már említett csevegésen, pletykálkodáson, gyakran idézgetett ismert családi történeteken kívül idetartoznak a semmitmondó üzenetek (régén képeslapokon: „üdvözlétemet küldöm...”, ma már inkább sms-ben), köszöntések, kapcsolatjelzések („Hogy vagy?”), bókók. Leech udvariassági elvei között szerepel a fatikus maxima, amely lényegében az antropológus nyelvész Malinowskítól származik. A maxima szerint: „kerüljük a csendet, s tartsuk szóval a partnerünket... Kultúránkban kétségkívül fontos mások szóval tartása, a *kinos* csendet kudarcként éljük meg interakcióinkban...”

Csak a szépre emlékezem... A Pollyanna-elv. Az udvariassági elméletek között kell említeni a Pollyanna-elvet, amelynek lényege: kerülj a kellemetlen témákat, részesítsd előnyben a kellemes témákat! Az elv megnevezése Eleanor H. Porter ún. pöttyös regényei főszereplő leányának nevéből származik, a kislány „Lásd az élet napos oldalát!” optimista életvére utal. Pszichológiailag is alátámasztható ez az elv. Megfigyelték, hogy a szubjektív, kellemes ingereket hatékonyabban és pontosabban dolgozzuk fel, mint a kevésbé kellemeseket, tehát az elv az észleleten túlmenően az emlékezésre és a gondolkodásra is igaz. Vagyis pontosabb azoknak az emlékeknek a felidézése, amelyek kellemesek voltak. A lényeg, hogy a motiváció hatást gyakorol az észlelésre, s az észlelésben a számunkra kellemesebb dolgok részletesebben dolgozódnak fel, mint a semleges vagy kellemetlen dolgok. Tehát tudományos igazsága van a „Csak a szépre emlékezem...” slágernek.

Élvezetes struktúrák. A pszichológista, pszichoanalitikus irodalomtudományi, stilisztikai nyelvészeti iskolák hangsúlyozzák a műalkotásban, a műalkotás nyelvi megformáltságában rejlő feszültségkeltést és feszültségoldást (tenzió – detenzió), s a feszültségoldással együtt járó esztétikai élményt, voltaképpen kielégülést. Feszültségkeltés nélkül azonban nincs feszültségoldás, s lélektani törvényszerűség, hogy addig tart a feszültségoldó örömrzést, ameddig érezzük, hogy az elveszített, a hiányzó találtuk meg, s amikor a hiány elhalványul, az örömrzést is fakulni kezd. František Miko egyik gyakran hivatkozott szerzője, Fónagy Iván ugyancsak a gondolatalkörben tesz említést az „élvezetes struktúrákról”, melyek „csábítanak” és „félrevezetnek”, s egyes szerzők a valóság megszerkesztésében odáig is eljuthatnak, hogy a „szép hangzás” kedvéért építik mondataikat – mint az építészek, akik a szimmetria kedvéért vakablakot tesznek egy falra.

A struktúra a téma szintjén tehát úgy jelennek meg mint feszültségkeltés és -oldás, amelynek a következménye a már emlegetett homeosztázis, egyensúly, harmónia, stresszoldás, voltaképpen katarzisz, azaz integráló, tisztító funkció. De a formában, a nyelvi struktúrában is benne van az öröm: a nyelv hangtani arculatában, ritmikai megformáltságában. Ilyen visszatérés öröme (pl. az alliteráció, az ismétlés, a rím, a kiazmus), a szójáték általában. Egyértelműen állítható, hogy a nyelvépítő alakzatok (gondolat- és stilisztikai alakzatok) egyúttal örömforrások, és az alakzatok változatossága, azaz „a dolgok másként mondása” nagymértékben hozzájárul egy irodalmi mű, de egy köznapi beszélgetés „élvezéséhez” is. Egyetlen rendkívül ügyes, játékos nyelvi példával illusztrálnám ezt a jelenséget: „Nem mindegy, hogy Gödön van szobrod, vagy Szobon van gödröd”. A tréfás szólás egy tökéletes

A **nyelvi öröm mint evolúciós kérdés.** Az antropológiai vagy pragmatikai nyelvészeti megközelítések fényében úgy tűnik, hogy a beszélgetés mint áramlás, a „csak úgy”-beszélgetés, a kellemes témák előtérbe helyezése és az élvezetes tartalmi és formai struktúrák hihetetlenül fontosak, voltaképpen evolúciós jelentőséggel bírnak. A felidézés és fatikus (öncélúan csevegő) beszélgetésekben, a nyelvi struktúrákban lévő öröm evolúciós jelentőségű. Ha nem lenne benne öröm, akkor az emberek nem gyakorolnák. Akkor pedig nem dédelgetnék egymást szavakkal, nem kedveskednének, nem őriznék nyelvi emlékeiket, struktúráikat, vagyis megszakadhatna a kulturális evolúció, amelynek a nyelv a legalapvetőbb hordozó közege.

A nyelvi öröm visszaszorulása

Látjuk most már, hogy milyen a nyelvi öröm, és tapasztaljuk folytonos hiányát. A jelek azt mutatják, hogy szaporodnak a kommunikációs konfliktusok, zavarok, mintha a beszélés öröme visszaszorulna. A következő jelenségek mutatják ezt: az élményszerű beszélgetések, általában a beszélgető népszokások (összejövetel, a kézírás, a naplóírás, a memoriterek, a versmondás, a vershallgatás, a nyelvi játékok, a hangjáték, a „csak úgy” szóra-koztató olvasási forma stb. szerepének, jelentőségének folyamatos csökkenése. Igaz, más területeken viszont újfajta „csevegések” tűnnek elő, például sms-ben, chatben, s ezek jelentőségét sem szabad alulértékelni. De Csíkszentmihályi is mint-ha velünk értené egyet: „Az emberi faj flow-függőségben szenved. A flow-nak köszönhetjük, hogy jelenlegi fejlődési szintünkre jutottunk, s ezen képességünk által válhatunk még komplexebb élőlényre a jövőben. Ideális esetben igazi örömet és elégedettséget érezhetünk a mindennapok valódi kihívásai által létrejövő munka, kreatív önkifejezés, családi kapcsolatok vagy barátságok ápolása során. Ha azonban a valódi feladatok teljesítésére valamiért képtelenek vagyunk, akkor továbbra is a flow ábrándját a tudatunkba vetítő pótszerekhez (például kémiai szerekhez vagy hazug alapokon nyugvó szertartásokhoz) kell folyamodnunk. E pótszerek némelyike igen veszélyes lehet, ezért érdemes mérlegelni, milyen lehetőségek kínálkoznak mindennapjainkban a flow elérésére.”

Mintha a kommunikációs energiát akarná a mai kor embere megtakarítani: az odafigyelést, az odafigyelést, a végiggondolást, vagy esetleg az időt, amelyet annyi más eszköz von el. A modern média is egyfajta strukturálatlanságot terjeszt: műsorai egybefolyó, valamiféle felszínes „szóra-koztató” show-t alkotnak, a kereskedelmi vagy bulvármédia felszámolta a sokféleséget. Pedig tudnunk kell, hogy a strukturálatlanság zavart kelt, azt is mondhatnánk, hogy a személyiséget pusztítja.

Egy kommunikációkutató szerint nő a virtuális kommunikáció, folyamatosan csökken a természetes „öterzékes kommunikáció” szerepe, pedig ez utóbbira alapvető emberi igényünk van, az evolúcióban eddig erre építettünk, nélküle nem érezzük jól magunkat.*

A nyelvi örömről szóló gondolataimat először 2009. szeptember 24-én ismertem plenáris előadáson a Kreativitás és nyelv című konferencián a Corvinus nyelvi napokon. Újabb adatokkal kiegészítve ugyancsak plenáris előadást tartottam 2010. március 11-én a XII. Dunai Nemzetközi Alkalmazott Nyelvészeti és Kommunikációs Konferencián, majd 2010. április 15-én Szombathelyen, a 44. magyar nyelv hete nyitó előadásán is elmondhattam gondolataimat.

A *vizitál* persze nem új szó, sőt nagyon is régi (a Zaicz Gábor-féle etimológiai szótár 1495-től adatozza), az a jelentése azonban, amelyről ebben a cikkben szó lesz, egészen új, legalábbis a én számomra az.

Az utóbbi időben, úgy öt-hat év óta, rendszeresen olvashatjuk a sportsajtóban (hol a nyomtatott lapokban, hol az interneten), hogy egy sportcsapat, különösen labdarúgócsapat *vizitál* valahol, amin azt kell érteni, hogy *idegenben játszik, vendégszerepel*.

Első példáim a Nemzeti Sportból valók: „Kérdés, melyik formáját mutatja most, amikor a Chelsea-nél *vizitál*” (2004. júl. 22. 13.); Munkácsapat *vizitál* Pécsen (cím; 2006. jan. 12. 8.); „a Porto *vizitál* a Manchester United otthonában” (2009. ápr. 7. 6.); „Kész szerencse, hogy Jean-Michel Aulas, a Lyon egyébként sikeres elnöke nem Debrecenben *vizitál* majd” (2009. szept. 29. 2).

Lássunk néhány tipikus példát a világhálóról is (ezeket dőlt betűs szedéssel és a pontos leőhely megadása nélkül közlöm): *A bajnok vizitál Diósgyőrben; A Szolnok vizitál Debrecenben; Marseille-ben vizitál a Lyon; Münchenben vizitál a Werder Bremen; A sereghajtónál vizitál a Köln; A Blackburn vizitál a Chelsea-nél; A Kazincbarcikai FC szombaton Nyíregyházán vizitál; A kanáriknál vizitál az élvovas* (ez utóbbi cím megértéséhez tudnunk kell, hogy a *kanárik* a hazai pályán kanárisárga mezen feszítő Norwich City csapatának beceneve).

Végül pedig a szélesebb körű tájékozódás kedvéért megnéztem a Magyar Nemzeti Szövegtár anyagát is. Az itt talált 18 adatból 8 volt sportnyelvi, pl.: „italiai együttes *vizitál* a Vicente Calderon stadionban”; „Ma Spanyolországban *vizitál* az Arsenal”; „tartalékos csapatuknál az a Schalke *vizitál*, amely...”; „Ma a Juve [= Juventus] La Coruña-ban *vizitál*”; „a Fradi pedig Győrben *vizitál*”. Vannak azonban itt nem sportnyelvi adatok is: „sétál a Nagy Fálnál, *vizitál* a régi császárvárosban, Hszianban”; „hivatalba lépése óta már másodszor *vizitál* az Egyesült Államokban”; „Fodor [Gábor], aki ma *vizitál* Göncz Árpádnál, bejelentette...”.

A *vizitál* szó, mint említettem, évszázadok óta használatos nyelvünkben. Forrása, a latin *visito, visitare* ige a *video, vidēre* 'néz, lát' szócsaládjába tartozik, annak gyakorító jelentésű származéka: 'gyakran lát', innen 'nézeget, megsejmel', majd 'mejlátogat'. A *vizitál* az egyházi életben (mind katolikus, mind protestáns vonatkozásban) azt jelenti, hogy 'magas rangú egyházi feljebbvaló, pl. püspök ellenőrzés céljából mejlátogatja valamelyik egyházmegyéjét, ill. -kerületét'. Tekintsünk meg erre két példát a készülő Nagyszótár anyagából: „Voltam azóta *vizitálni*; nem tudom, érted-e, mi az? két pap és egy világi az egyházakat látogatják meg” (Tompa Mihály levele Arany Jánoshoz 1859-ben), „az esztergomi érsek ... *vizitálni* jöve a monostort” (1897-ből).

Értelmező szótáraink ennek megfelelően a *vizitál* ige vallási jelentését helyezik az első helyre: '<magasabb egyházi hatóság, egyházi közeg> helyszíni kiszállás, látogatás során megvizsgál, ellenőriz valamely neki alárendelt egyházi szervet' (ÉrtSz.), 'vizitációt végez valahol' (ÉKsz.; ez utóbbi szótárunk a dolog lényegét a *vizitáció* szócikkében fejt ki: 'püspök, érsek ellenőrző látogatása papjánál').

A régi nyelvben azonban több más jelentése is volt a *vizitál* ige-nak. A nagyszótári cédulaanyagban a több mint ötven adat közül csak hat volt egyházi vonatkozású, a Magyar Nemzeti Szövegtár 18 adatából pedig csupán egy. (Körülbelül ugyanez lehet az arány a Nagyszótár elektronikus korpuszában is, ezt azonban most nem tudtam átnézni.)

A régi adatok többsége, mint kiderült, nem a vallási, hanem a katonai élet nyelvéből való, és vagy azt jelenti, hogy '<katonai fölöttes, feljebbvaló> ellenőriz valamit', vagy azt, hogy 'soroz', vagyis 'katonai alkalmassági (orvosi) vizsgálatot vé-

Új szavakat tanulok *Vizitál*

KEMÉNY GÁBOR

gez'. Vegyünk szemügyre néhány jellegzetes példát mind a két típusból!

Az 'ellenőriz' jelentésre többek között ezeket az adatokat talál-
tam: „Igaz, a Káplár-is éjjel ha *vizitált*: Ollykor quártélyomon engemet nem talált” (Gvadányi), „[a százados] a szobát *vizitálta*” (a Bakahumor című kiadványból), „Az őrnagy ... haragosan figyelmeztetett, írjuk be a jelentésünkbe, hogy ekkor meg ekkor itt járt *vizitálni*” (újságnyelv, 1926).

A sorozással kapcsolatos szépszámú példából is csupán néhányat tudok idézni (zárójelben az adat keletkezési vagy lejegyzési éve): „hol van az a kaszárnya, melyikben a rekrutákat *visitálják*?” (1849), „A legényeket koscsikra rakták, s vitték be a szomszéd városba – *visitálni*” (1867), „Szent Mihály nap után való nap *vizitálnak*. Mingyán bent is maradtok. Háború van” (1925, Gárdonyi Géza Aggysten Biri című posztumusz kötetéből).

Némelyik adat egyéb orvosi vagy állatorvosi vizsgálatra vonatkozik: „Az után a Házhoz egy Feltser hívának, Aki által engem *vizitáltatának*” (1810 körül), „Kökindára kék mönni, Pannát *vizitáltatni*” (1882), „A felcsert ... mikor lovat *vizitál*, nem lehet könnyen bolonddá tenni” (1885).

Végül több nagyszótári példa valamely tárgynak az ellenőrzését írja le: „Leveleid vételével nem tsak a Levelet, hanem a Copertat [= borítékot] is szoktam *visitálni*” (Kazinczy levelezéséből, 1789), „Julika ... a vendégúrnak mindig sorra *vizitálta* a leveleit” (Móricz: Harmatos rózsá, 1912). Átvitt értelemben, keserű tréfa gyanánt testrészt is lehet tárgy: „a nyakamat *vizitálják*, hogy kiállom-e az akasztást” (1881).

Mind Ezekben az adatokban a 'megvizsgál, (hatóságilag) ellenőriz' a közös mozzanat. Ennek megfelelően a *vizitál* a hagyományos használatban tárgyas ige, bár előfordul tárgy nélkül is (pl. Tompa Mihály idézett mondatában). A mai sajtónyelvi *vizitál* ezzel szemben nyilvánvalóan tárgyatlan ige, amelynek tipikusan helyhatározói, *-ban, -ben, -on, -en, -ön* vagy *-nál, -nél* ragos bővítménye van.

Miért, illetve hogyan tett szert a *vizitál* erre az újabb jelentésére, s hogyan vált tárgyas igéből tárgyatlanná?

Ami a sportsajtót illeti, elsősorban angol nyelvi hatásra gyanakodhatunk. Angolul az idegenben játszó csapat nem *vendégcsapat*, hanem *látogató csapat* (*visiting team*). Újabban ennek mintájára terjed a *látogatók* az azelőtt megszokott *vendégek, vendégcsapat* helyett.

De feltehetőleg közrejátszott a fokozatosan régiessé fakuló *vizitel* 'udvariassági vagy tisztelgő) látogatást tesz valaki(k)nél' ige-nak az analógiája is. A *vizitál* ennek nem csupán jelentését, hanem vonzatkeretét is átvette: nem *valamit* vagy *valakit* *vizitálnak*, hanem *valahol, valaki(k)nél*. A mai sportújságíró feltehetőleg nem ismeri az ige korábbi jelentéseit (ennél fogva tárgyas voltát sem), ezért aggálytalanul használja mint a *vendégszerepel* zamatosabb – Kosztolányi szavával: „wasserleitungosabb” – szinonimáját. Ebben támogathatja az ismerős hangzás (*licitál, imitál, irritál* stb.) is.

Érdekes azonban, hogy olykor felbukkan az 'ellenőrzés végett felkeres, ellenőriz valakit vagy valamit' jelentés is: *Nyugat-Magyarországon vizitál a BSA* (cím az interneten) ... *A látogatások célja, hogy a BSA [= Business Software Alliance] regionális szinten is felmérje annak okát, miért nőtt tavaly az illegális szoftverhasználat aránya*. De a vonzatszerkezet itt is az újabb gyakorlathoz igazodik: a nemzetközi szervezet nem *valakit*, hanem *valahol, valakiknél* *vizitál*.

Az Etimológiai szótár a *vizit* szócikk végén a *vizitál* igit elavulóban levőnek minősíti. Úgy látszik, ez a szó az utóbbi időben új életre kelt, ha nem is egészen abban az értelemben és nyelvtani összefüggésben, amelyben a letűnt nemzedékek alkalmazták. De az ilyesmi nem ritkaság a szavak életében, nem is kell tiltakoznunk ellene.

„Egyházfik” és „tiszteletes urak”

A Stop honlapján (2009. július 17-i szám) Cigányok imája a magyarokért – búcsú a félelemtől? címmel olvashatunk részletes tudósítást a szentkúti búcsúról. Az írás arról számol be, hogy a búcsún egymás kezét fogva imádkoztak és énekeltek a romák és a magyarok, laikus hívők és magas rangú egyházi vezetők.

Sajnos, a cikk írója, bár igyekszik hű képet adni az eseményről, úgy látszik, tájékozatlan az egyházi szakkifejezések területén, nem ismeri az egyes felekezetek szakszavait. Két súlyos tévedésre figyeltem fel a cikkben. Íme az első: „Az egyházfik mellett romák imádkoznak...” Hogy kik ezek az „egyházfik”, ezt megtudjuk a szövegből, hiszen két egyházi vezető, dr. Beer Miklós váci megyéspüspök és Székely János püspök vett részt az eseményen. A cikk fényképet is közöl, bemutatva őket, amint a menet elején, a keresztet követve haladnak. Erről pedig ezt olvassuk: „Elöl viszik a keresztet, aztán a tiszteletes urak, majd roma kispapok...”

Vegyük szemügyre az idézett mondatok hibáit!

Elsőként az *egyházi* szót kell rostára tennünk, mivel ezzel azt a személyt jelöljük meg, aki a templomot rendben tartja. Ilyen például a harangozó, a sekrestyés. Petőfinék A helység kalapácsa című vígposzában is szerepel a szó, mégpedig az egyik szereplőnek, Haranglábnak az állandó jelzőjeként, így: „a fondor lelkületű egyházi”.

Kifogásoljuk a *tiszteletes* szót is, mert a két püspök, aki a már említett fényképen szerepel, katolikus pap. Márpedig a *tiszteletes* a református teológusra, illetve segédlelkészre vonatkozik. Petőfi verséből vesszük ismét a példát: „vitéz Csepű Palkó, a tiszteletes két pej csikájának jó kedvű abrakolója”. A katolikus papoknak ugyanis a *tisztelendő* vagy a *főtisztelendő* cím jár ki.

S ha már a *tiszteletet* megemlítettük, jegyezzük meg még a *nagytiszteletűt* is. Ez pedig a protestáns pap és papné címe. Megszólításokban például így: *nagytiszteletű úr, asszony*.

Ezt már csak azért is szóba hozom, mert egyik nyelvész barátom közléséből tudom, hogy szintén egy sajtóban megjelent írásban szerepelt a „nagytiszteletű közönség” szó szerkezet. Talán mondanom sem kell, hogy ezúttal a *nagyérdemű* szó kellett volna a *nagytiszteletű* helyett.

Sajnos, nem először találkozunk hibás szóhasználattal, ha egyházi eseményekről olvasunk tudósítást.

A Vaconline hírportál a múlt év őszén arról adott hírt, hogy Meláth Attila baptista lelképásztor *misézik* az ökumenikus imahét keretében. Mint tudjuk, a baptistáknál és a többi protestáns felekezeteknél nincs mise. A hívek *istentiszteleten* vesznek részt, a lelkész pedig *igét (Igét) hirdet*.

Néhány évvel ezelőtt egy kisebb dolgozatban foglalkoztam azzal, hogy az egyházi szavakat mennyire ismerik a fiatalok. (A tanulmány a Köszöntő könyv Kiss Jenő 60. születésnapjára című kötetben jelent meg az ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézete és a Magyar Nyelvtudományi Társaság gondozásában, 2003-ban). Felmerésemhez két váci szakmunkásképző iskola 46 diákját kérdeztem meg az egyes felekezetek szókincséről. Természetesen a felmérés eredményeire ezúttal nincs lehetőségem kitérni, annyit azonban megjegyzek, hogy bár a helyes válaszok száma nagyobb, mint a hibásaké, igen magas azoknak a tanulóknak a száma, akik több kérdésre nem tudtak válaszolni, magyarán szólva ismereteik hiányosak voltak.

Úgy vélem, hogy az egyházi szóhasználat ismerete nemcsak vallási kérdés, hanem része az anyanyelvi és az általános műveltségnek is.

Dóra Zoltán

Bár az *édinyelv*, mint a szleng önállósult változata, nem új jelenség, még mindig megosztja a nyelv változásaira érzékeny közvéleményt. Az ilyen beszéd legfőbb formai jellemzője a becéző képzős szóalakok túltengése.

A becézésnek van egy sajátos terepe, ahol az *-i*, *-ci*, *-csi* toldalékokat az ezektől leginkább berzenkedők sem kifogásolják: ezek a keresztnevek, illetve családnevek. Vannak azért itt is mesterkéltnek vélt alakok, leginkább olyan keresztneveknél, amelyek beczésére (még) nem alakult ki egységes gyakorlat. Első hallásra nem biztos, hogy mindenki kitalálja, hogy a *Kircsi* (vagy *Kírcsi*?) néven megszólított lány valójában *Kira*, de a *Szavi* „megfejtése” sem sokkal könnyebb: *Xavér*.

A becéző képzők – a tulajdonnevektől függetlenül is – napjaink legnépszerűbb képzőcsoportját alkotják. Az elfogadottság és megszokottság a közszavak esetében sem egységes. Eredeti környezetükben: a dajkanyelvben, a tininyelvben, a bizalmas családi és baráti társalgásban fel sem figyelünk bizonyos becézett köznévi formákra: *süti*, *csoki*, *köszí* stb. Nyelv-művelő írásokban és nyilatkozatokban azonban már nemegyszer felhívták a figyelmet az „össznépi gügyögésre”. Valóban egyre több – nem utónév – alapszó figyelhető meg a mindennapokban *-i*, *-ci*, *-csi* végződéssel, s ez legtöbb esetben a közvetlenkedő stílus térhódításának velejárója.

A mindennapi beszélgetések során tett – nem okvetlenül tudományos célú – megfigyelések alapján arra lehet következtetni, hogy ez a fajta szóalkotásmód inkább nőkre, mint férfiakra, és inkább fiatalokra, mint idősebbekre jellemző. A két változót összesítve tehát elmondhatjuk, hogy leginkább fiatal nők (tinédzser lányok) élnek vele. De nem csak ők. Rögtön eszünkbe juthat néhány különleges helyzet, amelyben férfiak – és nem csak fiatalok – használnak becéző formájú szavakat. Férfi zöldséges *ubit*, *parit*, *salit*, *kápit*, *gesztit* árul, mondván: nem fér ki az ártáblára a teljes szó; férfi szakács egy tévéműsorban *nyuszit*, ill. egyéb *husit* süt, továbbá *halacsát*, amit *borocskával* kínál; éttermek előtti táblákon (szintén helyhiány miatt?) az aznapi menü kiírása: *csiripőri nohival*, *ubisalival*; végül férfi eladó nő ruházati boltban *szexi pulesit*, *csini nacit* ajánl, remélhetőleg első-

sorban tini vásárlóknak. Noha ők valószínűleg a bizalom megnyerésére használják ezeket az édzős formákat, sokakat inkább visszariasztanak, és inkább csak egyedi példáknak tekinthetők. Kíváncsi voltam azonban arra, hogy az átlag férfi beszélők mennyire kerülik az édzős nyelvhasználatot. Az volt a feltevésem, és szűk körű, de sok szóalakra kiterjedő felmerésem ezt igazolta is, hogy vannak olyan nem hivatalos beszédhelyzetek, amelyekben a férfiak is gyakran (legalábbis más nyelvi környezethez képest gyakran) használnak becéző formákat. Nemrégiben megvizsgáltam ismerőseim (barátok, rokonok, tanítványok stb.) beszédét az *-i*, *-ci*, *-csi*, *-kó* stb. képzőkkel ellátott szavak gyakoriságának, megoszlásának szempontjából. Az eredmények közül most csak azokat emelném ki, amelyek kifejezetten a férfiakra vonatkoznak.

Férfi beszélők nyelvhasználatát tekintve (is) természetesen családi vagy baráti társalgásban fordulhat elő a legtöbb becéző képzős szó – némi korosztálybeli különbséggel, természetesen, mert az idősebbek sokkal ritkábban beszélnek „édzősen”, mint a fiatalok. Ez után következnek a kisgyerekekhez intézhető szavak csoportja, vagyis a dajkanyelv jellegzetes szókincse: *pulcsi*, *sapi*, *szandi*, *pizsi*, *lábikó*, *pofti*, *nyuszi*, *nyuszkó*, *paci*, *mami*, *fincsi*, *vacsi*, *csini*, *ügyi*, *cuki*, *pihiz*, *bocsi*, *köszí*. A harmadik jelentős helyzet, amelyben férfiak az *édinyelvből* átvésznak szavakat, az, amikor párjukhoz (akár feleséghez, akár barátnőhöz) kedveskedve szólunk, vagy becézük őket. Szűkebb értelemben csak a kifejezetten kedveskedő, a másik beczésére való kifejezések sorolhatók ide, amelyek egyébként nem okvetlenül becéző képzősek: *sziwi*, *nyuszi*, *mókica*, *cicus*, *édi*, illetve *édes*, *drágám*, *kicsim* stb. Tágabb értelemben minden olyan szó idetartozhat, ami a pár egymás közötti, négy szemközti, viszonylag bensőséges társalgásában előfordul: *szexi*, *pasi*, *csajszi*, *fincsi*, *uncsi*, *pulcsi*, *pizsi*, *tetkó*, *csini*, *vacsi*, *Rendí!* (Rendben!), *Köszí!*, *Puszó!*

Korrigálni kell tehát azt a leegyszerűsítő megállapítást, hogy az *édinyelv* csak a nőké. Egyre több fiatal férfi, fiú nyelvhasználatában érhető tetten – ők bizonyára nem tartják férfiatlannak.

Dömötör Éva

Csini pulcsi csak csajsziknak?

Légy szíves! – Légyszíves! – Légyszi!

A című írt nyelvi alakulat tulajdonképpen rövid felszólító mondat, egyes szám második személyre vonatkozó, tegezõ igealakkal. Udvariassági forma, amelyet rendszerint valamilyen mozgósító felszólítás követ, valamilyen cselekvésre utaló főnévi igenévvel vagy szintén egyes szám második személyű igealakkal: „Légy szíves betenni az ajtót!”, „Légy szíves, tedd be az ajtót!”, „Légy szíves, és figyelj!”, „Légy szíves, add kölcsön a könyvet!”.

A Magyar értelmezõ kéziszótár első kiadása a *szíves* címszó alatt még ezt írja: „<Udvariassági kifejezésekben, különösen annak érzékeltetésére, hogy valamilyen cselekvés, magatartás a megszólított jóindulatától függ, ill. az ő tetszésére van bízva> *szíves engedelmevel; légy vagy legyen (oly vagy olyan) szíves*. (Némi bővítéssel és szükítéssel lényegében ugyanezt olvashatjuk a szótár második kiadásában is.)

Úgy látszik azonban, a tegezõ formájú udvariassági formának megszűnt vagy megszűnõben van a mondat mivolta, s az is, hogy csak egy (és nem több) személyhez szólhat. Ezt mutatja, hogy élõszóban a „Légy szíves!” mondatot a rá következõ mondatban gyakran többes számú állítmány követi, mégpedig úgy, hogy az udvariassági formulát egy hangsúllyal összefogva, egy lendülettel (és rövid *i*-vel) mondják ki: „Légy ^ szíves, figyeljete!” , „Légy ^ szíves, hozzátok be a tálat!”, „Légy ^ szíves, maradjatok csöndben!”, sõt: „Léccives, szedjétek le az asztalt!”. Ennek következtében többször találkozhatunk a mondat tegezõ változatának olyan írott formájával, amelyben egybe van írva a két szó: „Légyszíves, készítsd ki a pénzt!”, „Légyszíves, vásárolj bel!”, „Légyszíves, add kölcsön a jegyzetet!”. Megjelenik mellette a második felszólítás többes számú állítmánya is: „Légyszíves, takarítsatok ki!”, „Légyszíves, vásároljatok bel!”.

Az egybeírt változatot nemcsak kézzel írt üzenõ cédu-lákon olvastam. Egyik egyetemünk bölcsészkarának

egyik ajtaján, szépen kiszedett nyomtatott szövegben ez állt: „Légyszíves, ne ragasszatok az üvegre hirdetéseket, üzeneteket.”

Abban, hogy a kifejezést többen egy szóba írják, és egyaránt használják egy és több személy tegezõ megszólítására, szerepet játszhatott az is, hogy a fiatalok (a 30 év alatti korosztály tagjai) bizalmas beszédben többnyire rövidült „Légyszi!” alakban használják az udvariassági formulát.

A nem tegezõ változatban él a „Legyen szíves...”. De ezt a formát nem hallottam több személyre vonatkoztatva, s nem is láttam egy szóba írva. Természetesen a tegezõ alakot is két szóba kell írni: „Légy szíves...” Nem emlékszem arra sem, hogy hallottam-e a „Légyszíves” formát nem tegezõ alakokkal, pl. így: „Légyszíves, csukja be az ablakot!”.

Mindenesetre úgy látszik, hogy a „Légyszíves” kezdi elveszteni mondat voltát, kezd udvariassági formulává alakulni, mint ahogy azzá változott a „Tessék” igealak, amely (többnyire) a nem tegezõ udvarias felszólítás, biztatás, kérés formulája, és a köznapi beszédben egyaránt szólhat egy személyhez: „Tessék helyet foglalni!”, „Tessék, fogadd el!”, „Tessék aláírni!”, „Ne tessék haragudni!”, de szólhat több személyhez is: „Tessék, foglaljanak helyet!”, „Tessék, ne kínáltassák magukat!”, „Tessék, vegyenek a süteményből!” stb.

A „Tessenek” többes számú igealak ma már jóformán csak az idõsek, a „szépkorúak” és köztük is főként a vidékiek ajkán él. Budapesten nem hallottam az utóbbi években.

Hasonló folyamat mehetett végbe a *nefelejcs* virágnév, a *lebu*j, a *keljfeljancsi* kialakulása során is.

Wacha Imre

A téma az utcán hever

– mondják; nyelvművelõ számára pedig az újságokban, mondom.

Mozart hozza a német nép kiengesztelõ ajándékát – olvasom egy újságcikk címében. Talán a figyelem fölkelése volt a cél, hiszen nem szegény jó Mozart az, aki hozott valamit, hanem a Mozart nevű hajó. Bizony, hibáról van szó, amikor a név elé nem merték kitenni a névelõt: A Mozart (hajó) hozza azt a bizonyos ajándékot... Említhetném, hogy a Pécs játszik a Gyõr ellen a fociban, nem pedig Pécs Gyõr ellen.

Bonyolódjunk bele most egy hosszabb szövegbe, azaz-hogy inkább próbáljunk meg kibonyolódni belõle. Nézzük az eredeti újságcikket: *A hazai szükségletek bõsleges fedezete mellett legalább egymillió tonnát el lehet adni külföldön, pontosabban exportálni kell ennyit. Mondják gyakran: ez a tetemes tétel a fölõsleg. Csúnya egy szó – ha a kenyérünk-rõl beszélünk. Mégis, akik ekképp fogalmaznak, tudják, külpiacon értékesíteni nem éppen olcsó feladat. Jobbára csak úgy lehet, ha a költségvetés támogatja a gabonaexportot. Mi, adófizetõk fizetjük ki azt az állami szubvenciót, ami nélkül nem lehet – legfeljebb jelentéktelen mennyiségben – a határainkon túl a búzáinkat eladni, ugyanis a belföldi ár magasabb a világpiaconál.*

Lássunk hozzá ennek a zürzavaros mondatnak a rendbetételéhez! „A hazai szükségletek kielégítésén felül még legalább egymillió tonna búzát el kell adni külföldön. Mondják gyakran: ez a tetemes tétel a fölõsleg. Akik ekképp fogalmaznak, azok tudják, hogy a külpiacon értékesíteni nem éppen könnyû feladat. Jobbára csak úgy lehet, ha a költségvetés támogatja a gabonaexportot. Persze, mi fizetjük ki adó formájában azt az állami szubvenciót, ami nélkül a búzáinkat jelentõs mennyiségben nem lehet exportálni, ugyanis a belföldi ár magasabb a világpiaconál.”

Nem hiszem, hogy indoklást kívánna a szövegmódosítósom. Egy mondatot – önkényesen – kihagytam, mert nem indokolt *csúnya* egy szónak nevezni a gabonafölõsleget.

Lapozzunk tovább!

Haitiban az erõs, második földrengésben senkinek sem történt bántódása. Még csak az kellett volna, hogy egyeseiket a földrengés okán meg is verjenek! Ez olvasható ki ugyanis a szövegbõl. Valójában az az igazság, hogy „az erõs, újabb földrengés ellenére senki sem sérült (senki sem halt) meg”.

Autó ütközött vonattal – olvassuk. Hogyan? Egy pályán haladtak? Alighanem ez lenne a helyes: „A vonat elütött egy autót.”

Láng Miklós

Állati dolgok: alpaka, bűnbak, dürgés

BÜKY LÁSZLÓ

Beszámolót olvasok az egyik napilapban, az újságíró Bolívia fővárosában járt, és egyebek között arról is ír, hogy miként zajlik ott a vásárlás. Eleinte ugyan nem óhajt semmit sem venni, ám a rátermett kereskedő az üzlete mélyére hívja: „Jöj-jön, mutatok magának igazi pulóvereket, amelyek *alpakkából* készültek, hús magával, és a végén száz bolivianót enged az árból.” A kereskedés e módján nem, ám az alpaka pulóveren annál inkább csodálkoztam. Hajdan ugyanis anyai nagyanyámnak voltak alpaka evőeszközei, minthogy ezüstre nem tellett, a család fő ugyanis szíjgyártó iparos volt. Az *alpaka* ’újezüst’ fémötvözet: réz (45–65%), nikkel (8–22%) és cink (20–30%) alkotja. A szó német eredetű, osztrák ipari márkanévként keletkezett, de nincs tisztázva, hogy miből. Nemzetközi szóvá lett, ismeri az olasz, a spanyol, a lengyel, az orosz stb. Alpakkából evőeszközökön kívül dísz tárgyakat, műszeralkatrészeket készítenek leggyakrabban, régebben iskolai körzöt. Az ezüstbevonatú alpaka az ún. *kínazüst*. Miből készült hát a bolíviai pulóver? Alpakából, csak hogy az *alpaka* a tevéfélék családjába tartozó állat, tudományos neve: *Lama pacos*. Ez a hosszú, selymes szőrű jószág a guanako vagy huanako (*Lama guanicoë*) házasított változata. Az Andok magas, füves-bozótos területein él, hárommillió állományának túlnyomó része Peruban található. Különböző színváltozatú gyapját az indiánok takarónak, köpenynek dolgozzák fel; ismeretes a szép fényű és tartós alpakaszövet is.

A vadon élő guanakocsordák egy bak vezetése alatt legelésznek, e vezérhímről eszembe jut, amit egy másik fajtáról olvastam ugyancsak újságíró tollából: „Ezt a két csoportot [ti. a pedagógusokat és az orvosokat] szabályos *bűnbakként* beáldozták az elégedetlenség oltárán”. Azon alig csodálkoztam, hogy „szabályos” a cselekedet, hiszen a gyilkosságokról szólva a sajtó rendszeresen emleget „szabályos kivégzés”-t, mintha volna valamilyen szabálytalan módja is az emberölésnek; a *beáldoz* divatszó sem hökkentett meg. Az ellenben igen, hogy az újságíró a bűnbak oltáron való feláldozásáról szól.

A héber mítoszokban ugyanis egészen más van, röviden a következő. Semcházáj és Ázáel Isten bizalmát bíró angyalok voltak, lementek a földre, Semcházáj két szörnyfiat nemzett, Ázáel feltalálta az ékszereket és a szépítőszereket, amelyekkel a nők el tudják csábítani a férfiakat, Semcházáj megbánta bűneit, Ázáel nem, ezért minden évben bűneit az engesztelés napján felhalmozzák egy bűnbakra, s az állatot ledobják egy magas szirtről – a mai Haradán közelében – Ázáelnek, ahogyan némelyek Ázáelt nevezik. A Bibliában is szó van arról, miként lehet megszabadulni a bűnöktől: „Áron tegye mindkét kezét a fejére, és olvassa rá Izrael fiainak minden mulasztását, minden engedetlenségét és minden bűnét. Miután így a bak fejére olvasta őket, vezettesse a pusztába egy emberrel, aki késznek mutatkozik rá, s a bak elviszi minden bűnüket egy kietlen helyre.” Azután Áron kiviteti a bakot a pusztába... (Leviticus

16. 21–22). – „Vagy Gy., ahogy mondani szokás, elviszi a balhét, s öszövétségi szokás szerint, mint *bűnbak*, hagyja magát kiűzetni a politikai sivatagba?” – utal erre a szertartásra egy másik újságcikk.

Maga a *bűnbak* szó mindez alapján alakult (tükörfordítással) a német *Sündenbock* mintájára. A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára megjegyzi, hogy a ’bűnbak’ fogalmát más európai nyelvek is olyan szóval fejezik ki, amelynek ’bak’ jelentésű tagja van: angol *scapegoul* (voltaképpen ’menekülő bak’), francia *boucémissaire* (’kiküldött bak’), olasz *capro espiatorio* (’engesztelő kecskebak’) stb.

Egy jeles magyar író regényében, az Erősítőben olvasom: „[...] figyeltem a szavára – mondja a nyomdász lett főhős –, mert minden hájjal megkent, világlátott ember volt, aki tudta, mi a *dörgés* az irodalomban!”. Ez bizony elgondolkodtató, hiszen többnyire az *ismeri a dürgést* kifejezés járja, amelynek jelentése: ’tudja a módját valaminek; jól ért valaminehez’. E szólásban a *dürgés* a fajdkakas párzási időszakban hallatott hangjára megy vissza: *dürög* vagy *dürrög*. A vadászok a dūr(rö)gő fajdot könnyen megközelíthették, az tudniillik se látott, se hallott násdala éneklése közben, bizonyosul azért hívják siketfajdnak (a madár hazánkban már évtizedek óta nem fordul elő). Mikszáth Kálmán regényében (A Noszty fiú esete Tóth Marival) olvasható: „Az asztalfőn ült [báró Kopereczky Izrael], szürke kabátban, nyúlszínű *fajdkakas*-tollas vadászkalap a fején”, a Szelistyei asszonyokban pedig ezt írja Mikszáth: „A lombos erdőben ott röpköd a *siketfajd* és a császármadár”, igaz 1458 ósz elején a fogarasi vár erdeiről esik a szó. Mikszáth életében két szólás- és közmondásgyűjteményben is megvan a szólás, Sirisaka Andor 1891-ben Pécsen kiadott gyűjteményében ezt írja: „*Jól tudja a dürgést*. Tudja valahol a járást, kelést, például vidéken, hivatalos helyeken.” Lényegében ugyanez olvasható Margalits Ede 1896-ban Budapesten kiadott gyűjteményében is.

Van e szólással némileg rokon értelmű változat is a magyarban, az *ismeri a zörgést*, vagyis valaki tudja valaminek az okát. A *dörgés* szó valószínűleg azért jelent meg a szólás újabb életében, mert a *dürgés* szót nem ismerték és talán az *ü* magánhangzója miatt nyelvjárásnak vélték egyes beszélők és írók, illetőleg ma is annak vélik. A sajtó nyelvében jobbára ez a változat fordul mostanság elő: „Az osztályvezető több igazgató keze alatt dolgozott, *ismerte hát a dörgést*”.

Az említett kötet hazai megjelenésekor az író, Márai Sándor már nem élt. Feltehető, hogy nem ő írt *dörgés*-t, hanem a budapesti kiadásban alakulhatott a szó ilyenné, hiszen manapság – amint a napilapok is mutatják – egyre kevesebben ismerik a *dürgés* szót (nem is beszélve a fajdkakasokról).

„Miből készült hát a bolíviai pulóver? Alpakából...”

A nyelvtől a stílusig Kemény Gábor válogatott tanulmányai

Elismeréssel, tisztelettel és örömmel vettem kezembe **Kemény Gábor** legújabb könyvét, amelyet – nyomban elolvasása után – ugyanígy, tisztelettel, elismeréssel és örömmel ajánlok az Édes Anyanyelvünk olvasóinak figyelmébe. Azért is tehetem ezt (recenzenstől szokatlan közvetlenséggel), mert tudom, hogy régi kollégám, Kemény Gábor professzor, a Nyelvtudományi Intézet tudományos tanácsadója Önöknek is jó ismerősük, szerkesztőként is, szerzőként is. Megismerhették nyelvészeti sokoldalúságát, műveltségét, óvatosan mérlegelő nyelvművelői szemléletét, igényes, választékos, élvezetes stílusát. Ismerhetik mint szótáríró, szerkesztőt, a Nyelvművelő kéziszótár, a Magyar értelmező kéziszótár, A magyar nyelv nagyszótára munkatársát, és ismerhetik stilisztikái, jórészt Krúdy Gyula stílusáról szóló könyveit: *Szindbád nyomában*, *Képekbe menekülő élet*, *Bevezetés a nyelvi kép stilisztikájába* stb.

E most megjelent tanulmánykötet a szerző több évtizedes kutatói és oktatói tevékenységének keresztmetszetét nyújtja. A cím boltozatot épít a könyv fölül: a nyelvtől a stílusig. A nyelvi rendszertől és a nyelvhasználattól indulva a beszélt és az írott nyelvi stílusrétegeken át a szépirodalmi stílusig halad a könyv írásainak tematikai és szemléleti íve. Két nagy részre tagolódik: az anyanyelvünk múltjáról, jelenéről, jövőjéről szóló írásokra és a stilisztikai cikkekre, a szépirodalmi stílusfejlődési tendenciákkal foglalkozó tanulmányokra. A két fő részt a *Kép és kommunikáció*, a sajtó nyelvi képeivel, de kisebb részben a vizuális képekkel is foglalkozó tanulmány köti össze. Ezt a kapcsolatot idézi föl a könyvborító „látható nyelve”, egy filmplakát a közelmúlt képi-nyelvi világából.

A magyar nyelv leírása körében egyedi és tendenciaszerű nyelvi, nyelvhasználati változásokat, jelentés-, szó- és szólás-magyarzatokat olvashatunk az adatokat mindig mélyen tisztelő nyelvész tollából, akinek még egy egyetemi szemináriumi dolgozata, a *Házastros* is méltán kapott itt helyet. Ugyanazt a gondos bölcsészt, „az adatok óvatosságra intenek” szemléletű (későbbi) nyelvész-filológust láthatjuk benne, mint akit a mai nyelvhasználat legfőbb változási tendenciáit bemutató újabb írásokban. A tanulmányok felsorakoztatására most nincs módunk, de ha elolvassák őket, bizonyára Önök is egyetértenek velem: izgalmas a szójelentések közti mozgások bemutatása, emlékeztető a régebbi és újabb közhelyek, a megmosolyogtató képzavarok tárgyalása, és meggyőző az adott tárgykör alapos ismeretéről tanuskodó szerzői állásfoglalás.

Két tanulmányt mégis kiemelnék ezek közül. Az egyik a mai nyelvhasználatban is megfigyelhető ígékötő-elhagyási tendenciával foglalkozik (117–36), úgy, hogy e jelenséget a normasértés – normatágítás tágabb perspektívájában szemléli. Mérélegeli a létrejövő új jelentésárnyalatot, a stílári igényt, az olykor érzékelhető nyelvi hiányt; de a közlés pontosságának csorbulását, a sietséget s a csaknem mindenkire ható nyelvi divatokat is. A másik tanulmány, *A szintetikus és az analitikus kifejezőmód érvényesülése újabb nyelvhasználatunkban* (150–70) olyan kérdéseket vet fel, amelyek nyelvészeti (és nem nyelvészeti) közgondolkodásunk szempontjából is lényegesek. Az anyanyelvünk régi erényei között – Bárczi Géza vagy Németh László által is – számon tartott tömörítő (szintetikus) és a később kibontakozó széttagoló, részekre tagoló (analitikus) kifejezőmódozokról van itt szó, amelyek arányaikban jellemezhetik (más tényezőkkal együtt) nyelvünk jellegét. A tömörítés tendenciáját mutatják például a melléknévi igeneves szerkezetek,

mint az *érthető magyarázat, fenntartható fejlődés, a város nehezen közlekedhető útjai* (151) vagy az *-andó, -endő* átalakulóban levő használata: (valamit) *feltérképezendő, bizonyítandó* (uo.) és az összetételek mellett amúgy csökkenő tendenciát mutató szóképzések: *kátyúzik, akadálymentesít, olvasóbarát*. Az analízis, a részekre bontó kifejezőmód mutatkozik meg a szaporodó névutós szerkezetekben: *elektronikus cégeljárás során, rehabilitációs projekt keretében, távoktatás keretén belül, dugóhúzó segítségével*.

Kemény Gábor, a nyelvész, a filológus körültekintő, bölcs, türelmes nyelvművelő is. Szemléletét, gondolataiból szabadon idézve így foglalhatom össze: a nyelvi változásokat a használat, a „valamire szükség van” elve befolyásolja; nem minden változás romlás; az a baj, ha csorbul a közlés pontossága, ha a beszélő nem használja ki a lehetőségeket, ha értelemzavaró lesz valami; óvakodjunk a kiközösítő nyilatkozatoktól; más a pongyolaság, a pontatlanság, az igénytelenség, a stílustalanság vagy az értelemzavaró hiba – legyen szó sportnyelvről, sajtónyelvről, hivatali nyelvről vagy szaknyelvekről. Az ilyen nyelvművelés valóban „meglehetősen különleges szellemi tevékenység”, amely több is, kevesebb is a tudománynál, de mindenképpen arra kell épülnie (174). Kemény Gábor is tanít, úgy, ahogy Lőrincz Lajosnál idézi: „türelemmel, tapintattal, fokozatosan” (uo.). És úgy is, ahogy Kosztolányi tette, az olvasóval együtt gondolkodva: például „nagyakarítást” végez a sportnyelvben, kiséprűzi a lépten-nyomon divatozó idegen szavakat (*annullál, realizál, abszolvál*), javítja az ügyetlenül szerkesztett „kancsal mondatokat”, ha kell, világosan szaktudományos, ha kell, publicisztikai könnyedségű, elegáns stílusban.

A könyv második felében éppen erről, a stílusról tudhatunk meg többet. Milyen volt a Nyugat stílusesszenciája, volt-e, és ha igen, milyen volt a „nyugatos” stílus? Mit tartott Kosztolányi a nyelv esztétikumáról és magáról a nyelvről, „küzdőtársáról”, „játszótársáról”? Olvashatunk itt elemző írásokat Krúdy prózájáról, Déry, Tolnai Ottó, Mészöly Miklós nyelvi képeiről, különféle magyar szépprózai stílusmagatartásokról. És költők filológiai, egyben szellemi kapcsolatáról, például József Attila és Babits Mihály között. Idézte, átirta, újraírta a *dudás* (József Attila) a *furulyást* (Babits Mihályt)? A babitsi Cigánydal – „se apád, se anyád, se országod, se tanyád” – lehetett-e a „Nincsen apám, se anyám, se istenem, se hazám” közvetlen nyelvi előképe? (További intertextuális összefüggések a tanulmányban.) Másik újdonság a Próza stílus-jellemzők kvantitatív módszerrel (Krúdy Gyula három regénye és 10 novellája 1913-ból) című, nemcsak Krúdy mély ismeretére valló, hanem modern nyelvstatistikai eszközöket is felhasználó tanulmány. De azt is megtudjuk, mit fejez ki a *pajzsos ember* motívuma (ugyancsak Krúdy Gyula prózájában), vagy betekinthetünk Ottlik Géza írói névadásába, Cholnoky László metaforaalkotásába.

Ájánlom e gazdag tematikájú, szép kiállítású és terjedelmes mutatóval is ellátott könyvet mindazoknak, akik nyelvről, stílusról, nyelvudományról, irodalomról hiteles, filológiaiilag pontos, világos, érthető és élvezhető nyelvészeti szaktanulmányokat és ismeretterjesztő cikkeket szeretnek olvasni. (*Kemény Gábor: A nyelvtől a stílusig. Válogatott tanulmányok, cikkek. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2010, 460 lap; Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 100.*)

Heltainé Nagy Erzsébet

Legismertebb családneveink enciklopédiája

A Tinta Könyvkiadó jóvoltából, amely az utóbbi bő egy évtizedben főleg az egy nyelvű szótárak, valamint a különféle tárgyú és célú nyelvészeti szakkönyvek, kiadványsorozatok világra segítése tekintetében elismerésre, sőt bámulatra méltó eredményeket produkált, most **Hajdú Mihály** professor emeritus *Családnevek enciklopédiája* című munkája révén ismét egy új, értékes nyelvészeti munkával gazdagodtunk. Ez a könyv voltaképpen a testvére annak a szintén e kiadónál megjelent kötetnek, a *Keresztnevek enciklopédiájának*, amelyről alig fél esztendeje számolhattam be lapunkban. Ennek a mostani könyvnek a hátsó borítóján ott is találjuk ezt a valóságnak tökéletesen megfelelő mondatot: „A TINTA Könyvkiadó közelmúltban megjelentetett *Keresztnevek enciklopédiájával* a *Családnevek enciklopédiája* szerves egységet alkot.”

Mind a két műnek az alcímében olvasható ez a szó: *leggyakoribb*. Nem véletlenül, mivel annak a könyvnek is és ennek is korlátozni kellett és kell az anyagát; ott a több ezerről kétszer százra, itt a nyilvántartott csaknem kétszáz ezerről ezeralahányra. A számok ott is, itt is azt mutatják ugyan, hogy a névanyag csak a töredéke került bele a kötetekbe, de nem ez a lényeges, hanem az, hogy a névhasználók hány százaléka találhatja meg nevét a szótárakban. Így vizsgálva a kérdést már egészen más eredményre jutunk. A jelen esetben arra, hogy a magyar állampolgárok kétharmada rábukkanhat saját nevére ebben az enciklopédiában. Tehát háromszer olvasóból mintegy kétszer. Ugye, nem is rossz arány?

A szótár huszoneg oldalas bevezető része egyrészt általában a családnevekről, másrészt a könyv cikkeinek felépítéséről szól. Mivel a kötetben szereplő családnevek tárgyalása csaknem ötszáz oldalt tesz ki, s a névcikkek felépítése nagyjából egyforma, alighanem akkor használók olvasóinknak a legtöbbet, ha ennek sémáját mutatom be röviden.

Elöl áll a **Címnév**, amely mindig csupán egyetlen forma, az, amelyet a szerző az esetleges írás- és kiejtésváltozatok, a gyakoriság és a hagyomány együttes mérlegelése során kiemelésre legérdemesebbnek tartott. Döntésével szinte mindig egyetérthetünk. Ez alatt a **Típusa** megjelölés áll, s az itt olvasható egy mondat velősen, tömören arról tájékoztat, hogy milyen névtípusba tartozik a szóban forgó név (apanévi, helynévi, foglalkozásra utaló stb.), s milyen nyelvi besorolás illeti meg. A legtöbb név magyar, de van német, szláv stb. is.

A következő bekezdés címe: **Változatai**. A legtöbb névnek három-négy változata van, de jócskán akad olyan névcikk is, amelyben a változatok száma a nyolc-tíz, némely esetben akár a negyvenet is eléri. A szerző eligazításul még a változatok előfordulási számát is feltünteti, de – óvakodva a személyiségi jogok esetleges megsértésétől – csak akkor, ha a szóban forgó változatok száma eléri vagy meghaladja a tízet. A változatok felsorolása után még összesítést is találunk. Ha a címben szereplő névnek nem él egyetlen alakváltozata sem, akkor ez az összesítés elmarad.

A következő bekezdés: **Eredete**. Megítélésem szerint ez a névcikkek legértékesebb része. Hajdú Mihály nem elégszik meg azzal, hogy csupán a név jelentésére, keletkezésének okára világít rá, hanem Platónnak abból a megállapításából kiindulva, hogy minden név közsóból ered, igyekszik vissza is menni az alapokig, azaz a közsói elő-

fordulástól kezdve végig bemutatja az egyes nevek életútját. Munkájának ez a része számomra a sajnos korán elhunyt Mikešy Sándornak a Magyar Nyelv című folyóirat negyven-ötven évvel ezelőtti számaiban közzétett remek családnév-etimológiáit juttatja eszembe. Egyik-másik névcikkéből (pl. Osváth, Szórádi) az a sejtésem, hogy a jeles szerző, bár a forrásjegyzékből ez nem derül ki, mert abban kisebb cikkekre nincs utalás, ezekből is merített olykor. Akár igen, akár nem, a névcikkeknek ez a bekezdése egytől egyig igen sokat ér, különösen azok számára, akik saját nevükről minél többet szeretnének megtudni.

Az ez után következő három bekezdéssel könnyen végezhetünk. Az **Elterjedése** megjelölés földrajzi elterjedtséget jelent, s talán mondanom sem kell, ez is sok fogódzót nyújt a nevük iránt érdeklődő la-

ikusok számára is. A szerző itt is igen magasra tette a mérceket. A forrásmunkák erre vonatkozó adataiból levonható következtetéseken túl még a magyar nyelvterület majdnem összes telefonkönyvéből leszűrhető tanulságokat is hasznosította. Fáradhatatlanságát – alighanem szándéka ellenére – meggyőzően bizonyítja a testes munka egyik lapalji megjegyzésének következő, szinte megható „vallomása”: „Újvidéken az egyetem magyar tanszékén tartott előadásom végén kértem a hallgatóktól telefonkönyveket, s másnap reggel 12 darab várt az asztalon.” A **Kettős nevek** és a **Névváltoztatás** megnevezésű utolsó két bekezdés nem szükségszerű része a névcikkeknek. Csak ott szerepel, ahol a címnévhez viszonylag gyakori kettős nevek (pl. *Nagy-Czirok*, *Kovács-Bokor*), illetve gyakran választott névváltoztatások kapcsolódnak (pl. *Adler > Sas*, *Kohn > Konrád*).

A kötet lényegét kitevő névcikkekről – *Abonyi-tól Zsolnai-ig* – külön nem is szólok. Már csak azt említem meg, hogy a munkát két részből álló gazdag bibliográfia zárja le. Az egyiknek a címe: *Családnévi és keresztnévi szótárak és lexikonok*, a másiké pedig: *Források a családnevek magyarázatának és elterjedésének vizsgálatához*. Mindkettő hasznos, de a kettőt bátran egyesíthette volna a szerző (vagy a kiadó), mivel éles határ nincs köztük. Igaz, az első nagyobbbrészt idegen nyelvű munkákat tartalmaz, a második pedig túlnyomórészt magyar nyelvűeket, de ez nem lehet szétválasztási szempont, nyilván nem is volt az. A különválasztás ellenben, ha bajt nem is, néha zavart okozhat. Én pl. e könyv olvasásakor a bibliográfia első részében hiába kerestem Lengyel Zoltán Magyar névkönyvét, amely diákkorom egyik gyakran forgatott kötet volt, ugyanis meglehetősen ritka nevem – igaz, kiejtés szerinti, *Grécsi* formában – benne van, s erre annak idején büszke voltam. Azután továbbolvastam a könyvet, s kiderült, megvan benne ez a munka is, csak nem a névszótárak között, hanem a másik témacsoportban.

Ez utóbbi megállapításom azonban nem kritika, hanem egy apró személyes észrevétel. Egészeben véve azt mondhatom, nagyszerű munkával örvendeztetett meg bennünket a szerző és a kiadó; olyannal, amely szakmabelieknek és a nevek, valamint saját nevük iránt érdeklődő, civil olvasóknak egyaránt sok örömet szerez majd. Egy példát már idézek is rá. Számos más újság mellett rendszeres olvasója vagyok a Váci Polgár című közéleti folyóiratnak. Épp e kis méltatás írása idején kaptam meg a lap áprilisi számát. A lapnak az Édes Anyanyelvünk egyik rendszeres

Kérdések és válaszok

Termek nevének írása

? Hogyan kell írni helyesen az egyes termék nevét? A *Nándorfehérvári Terem* nagy *t*-vel vagy kicsivel jó? A *Kék Szalon* az Országházban szintén nagy kezdőbetűvel írható? A *Parlament Kupolacsarnoka* is nagy *k*-val? Sokszor olvasni, látni a *Munkácsy-terem* kifejezést így, kötőjellel leírva, ez ugye helytelen?

! Az épületeken belüli termék nevének helyesírása tipikusan vegyes, átmeneti képet mutat. Ha intézménynevek (pl. kiállítótermek), természetesen csupa nagy kezdőbetűvel kell írni őket: *Csontváry Terem, Mednyánszky Terem, Nádor Terem*. Ha a terem csak egy helyet jelöl, akkor a vegyes írásmódot javasolják, pl. *Törpe terem* (az Aggteleki-cseppkőbarlangban). Ezek közé soroljuk a Parlament vagy más nevezetes intézmények híres termeit is (megértve, hogy sokak számára ezek annyira egyediek, hogy nagybetűvel írják őket). Szerintünk helyesen: *Nándorfehérvári terem, Kék szalon, a Parlament kupolacsarnoka*. A *Munkácsy-terem* így helyes, mert a személynévi előtagot kötőjelezni szokás. Egyéb példa: *Gombocz Zoltán-terem*. A kérdést érintőlegesen taglalja az Osiris-helyesírás (220. oldal), egészen alapos állásfoglalást nem találtunk.

Garancia és jótállás

? *Garancia*: jótállás vagy szavatosság. A *jótállás* vagy *szavatosság* szó használata az értelmező kéziszótár szerint egyenértékű. Jogilag azonban nagy a különbség. A *jótállás* ideje alatt az eladó minden felmerülő hibát megjavít, hibás terméket kicserél. A szavatosság keretén belül rendezett hiba esetén viszont a vásárlónak kell bizonyítania, hogy a termék már az eladás időpontjában is (gyártási) hibás volt. A fentiek ismeretében használható-e a *garancia* szó a *jótállás* szinonimájaként? Nagyon gyakran látható: 3 év garancia. Ez ilyenkor *jótállás* vagy *szavatosság*?

! Az értelmező kéziszótár valóban ezt írja: *garancia* 'jótállás, szavatosság'. A jogi nyelvben azonban különbség van a kettő között. A jogban meghatározott jelentést fogják érvényesíteni jogvita esetén. Ha a *garancia* szó szerepel a megjelölésben, esélye van rá, hogy mind a szűkebb, mind a tágabb jelentéskört beleértik, ha nem, akkor szakértőt hívhat segítségül. Az értelmező kéziszótár jelentései főleg a köznyelvre vonatkoznak, a köznyelv pedig megenged ilyen pontatlanságot.

Névelő alapítványneveben

? A *Civitas Alapítvány a Polgári Társadalomért* írásmódja így, kis *a*-val helyes? Az ilyen jellegű intézménynevek leírására mely szabályok érvényesek?

! Az intézménynevekben, így az alapítványnevekben is az *és* kötőszó és az *a* névelő kivételével mindent nagy kezdőbetűvel

írunk (187. szabály).

Tehát: *Civitas Alapítvány a Polgári Társadalomért*.

Mi a stájsz?

? Szeretném tudni a *Mi a stájsz?* kérdés értelmét, eredetét!

! A kérdezett szót a rendelkezésünkre álló szótárakban nem találtuk. Az internetes keresés szerint a szlengben 'helyzet, szituáció' jelentésben fordul elő: „Mi a stájsz, Rudika? szleng.blog.hu/2008/10/26/stajsz”. A *stájsz* föltehetőleg a német *der Steiss* 'far' szóból származik.

Tengelyébe állít

? Szeretném megtudni, hogy mit jelent a (vminek a) *tengelyébe állít* kifejezés, és milyen szöveggörnyezetben használható.

! A kifejezés használata kettős, egyrészt konkrét jelentésben, pl. „Ha a mágneset egy drótkerecs tengelyébe állítjuk s aztán egyik sarkát hirtelen a tekercshez közelítjük...” (Pallas Nagylexikon) – fizikai, mechanikai szak kifejezésként. A másik, átvitt jelentése a Magyar értelmező kéziszótár szerint 'az az alapvető elem, amely köré a többi elem csoportosul'. Például „XY meg épp ezt a problémát állította opponensi véleményének tengelyébe”, „a leírások tengelyébe egy metaforát állít”.

CER-kvóta

? Sokat hallani a szén-dioxid-kvóták kereskedelméről. Legújabbban *CER-kvótákat* is emlegetnek, sőt szén-dioxid-CER-kvótákat. Írásuk hogyan helyes?

! A *CER-kvóta* a szén-dioxid-kibocsátás csökkentésének egysége. A CER angol betűszó, feloldása: certified emission reduce. A kérdezőnk által jelzettek mind helyes formák: *szén-dioxid-kvóta, CER-kvóta, szén-dioxid-CER-kvóta*. Az utóbbi a hagyományos magyar helyesírástól eltérő, de szükséges és elfogadható alakulat, amikor a betűszó a többszörös összetétel belsejében található. Más szaknyelvekben is léteznek hasonló példák, bár helyesírási szabályzatunk nem tartalmaz útmutatást az ilyen bonyolult esetekre.

Régiók nevének írása

? Melyik a helyes: *Közép-Magyarországi Régió* vagy *Közép-magyarországi régió*?

! A régiók nevének írást szabályzatunk még nem tartalmazza. Az előkészületben lévő tervek szerint a 181. pontba, a közigazgatási egységek (megyék, járások) szabályába kerül. Ezek szerint a javasolt forma: *Közép-magyarországi régió*, kis *m*-mel.

Összeállította: **Vasné Tóth Kornélia**

⇒ szerzője, Dóra Zoltán jóvoltából anyanyelvi rovata is van. Odalapozok a rovathoz, s mit látok? Az áprilisi anyanyelvi cikk címe ez: „Váci és Ványi”. A rovatcikkéből kiderült – amit magam sem tudtam eddig –, hogy a két családnév a változataival együtt (*Váczy, Vácza, Ványai, Vannay* stb.) ugyanarra az ősláv 'hatalmas' értelmű *véce [vence] és a 'dicsőség' jelentésű *slava* szó összetételéből keletkezett keresztnévre megy vissza, amely *Wenceslaus* formában került be a cseh fejedelem neveként a Martyrologium Romanumba (a római katolikus egyház szenteket és boldogokat felsoroló könyvébe), majd hozzánk egyrészt német közvetítéssel, *Vác* alakra rövidülve és személynévvé válva, másrészt a *Wenceslaus* névből még a csehben kialakult *Vana* személynévből szintén személynévként *Van, Vana, Vancha* alakban. Mindezt nem is tudhattam, mert a Régi

magyar családnevek szótára, Kázmér Miklós könyve, amely a maga nemében szintén kitűnő munka, csak annyit jelez, hogy mind a *Váci*, mind a *Ványi* származási helyre utaló név. Nem véletlen, hogy Dóra Zoltán kollégám épp ezzel a tudományos szempontból is jelentős névmagyarazattal jellemezte és mutatta be Hajdú Mihály értékes könyvét rovata olvasóinak, akik ezáltal nemcsak a könyvről tudhattak meg sok mindent, hanem városuk nevééről is a vele összefüggő családnevekről is.

Mély meggyőződésem, hogy ez a családnév-enciklopédia sikerkönyv lesz. Ha igen, meg is érdemli. (*Hajdú Mihály: Családnevek enciklopédiája. Leggyakoribb mai családneveink. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2010.*)

Grétsy László

Szilágyi Ferenc (1928–2010)

Nyolcvankét éves korában elköltözött az élők sorából Szilágyi Ferenc nyelvész, filológus, költő. Terjedelmes tanulmánykötetek, karcsú verseskötetek, érdekes ifjúsági regények maradtak utána. Sokrétű tevékenységét egyetlen nagy szenvedélye fűtötte: a magyar nyelv iránti csodálata és szeretete. Munkahelyei: az MTA Nyelvtudományi Intézete, a Debreceni Tudományegyetem, a Károli Gáspár Egyetem Bölcsészettudományi Kara – melynek 1993 és 1997 között első, alapító dékánja volt – adtak keretet munkásságának. Tudományos fokozatainak többségét nyelvtudományból szerezte (1958-ban védte meg bölcsészdoktori, 1966-ban pedig kandidátusi értekezését), de 1994-ben már irodalomtudományból szerezte meg az MTA doktora címet.

Legfontosabb teljesítményének ő maga és mások is Csokonai Mihály összes műveinek kritikai kiadásában végzett munkáját tekintették. Tudós kollégákkal együtt évtizedekig dolgozott mind az öt kötet elkészítésében, a Csokonai-versek kritikai kiadása azonban kizárólag az ő nevéhez fűződik. Szilágyi húsz évet szánt életéből arra, hogy imádott „Vitézének” verseiről minden lényeges adatot felkutasson, azokat születésük pontos sorrendjébe illesse, motívumokat és kölcsönhatásokat elemezzen. Ezzel a gigászi filológiai munkával fejezte ki tiszteletét a nagy református költő munkássága iránt.

Szilágyi Ferenc életét és munkásságát is meghatározta mélyen átélte református hite. Ezt gyomai családjából és alma materéből hozta magával. Csokonai mellett másik nagy példaképe, „hőse” a szintén debreceni diák Kőrösi Csoma Sándor volt. Csoma életének, munkásságának színhelyére kétszer is ellátogatott. Emlékét ifjúsági regényben örököltette meg.

Nyelvészként fontos feladatának tekintette a nyelvtudomány népszerűsítését. *A magyar mondat regénye* mondattani

kérdéseket tárgyal nyelvtörténeti szempontból, élő, olvasható stílusban. *Fejtsünk szót!* című könyve a szóetimológiák világába vezeti el az érdeklődőket. Több kiadásban is megjelent könyve, *A magyar szókincs regénye* jó példa arra, hogy lehet izgalmasan, érdekesen írni nyelvtörténeti kérdésekről. Az önmagukban külön egységet alkotó kis esszék a magyar nyelv „életrajzát” követik nyomon az obi-ugor őshazától a Kárpát-medencéig, a finnugor népek történeti homályba vesző együttélésétől napjaink kommunikációs társadalmáig. Szilágyi a jövevényszavak elemzésével mutatja meg, milyen kulturális kapcsolatban voltak őseink azokkal a népekkel, amelyeknek nyelvéből szavakat vettek át. Az élelmes kereskedő irániak nyelvéből került a magyarba az *arany* és a *fizet*, az állattenyésztő, földművelő ötörök népekkel való kapcsolat emléke a *disznó*, a *búza*, a *sarló*, a Kárpát-medencében élő szlávok nyelvéből vettük át a közigazgatás kiépülését jelző *megyét*, a *pénzt* és a *pecsétet*.

Szilágyi egész pályája során szívügyének tekintette a nyelvművelést. Ot évtizeden keresztül jelentek meg különböző lapokban, folyóiratokban a nyelvi hibákat, pongyolaságokat megrovó, a helyes fogalmazásra, pontos szóválasztásra buzdító írásai. Az Édes Anyanyelvünknek harmincegy éve, a kezdetektől fogva szerzője volt, az elmúlt évtizedekben csaknem száz írása jelent meg a lap hasábjain. Még súlyos betegsége idején is tollat fogott anyanyelvünk védelmében.

Legméltóbban saját szavait idézve búcsúzhatunk tőle. Az Édes Anyanyelvünk 2010. februári számában jelent meg *Szép anyanyelvünkért* című verse. Ez a költemény Szilágyi Ferenc utolsó intése:

„finis Hungariae!” – ha odavész ez a nyelv,
s koldusul a Föld is, ha kivész a magyarok csodanyelve!”

Huszár Ágnes

Kvíz Kazinczy Ferencről (ÉA 2010/1.)

Megoldások és nyertesek

1. Földi János, Édes Gergely, Szemere Pál, Kölcsey Ferenc, Vörösmarty Mihály

2. 1. e; 2. c [E kérdésnél az e) megoldást is elfogadtuk.]; 3. b; 4. a

3. 1. Bessenyei György: Magyarország (1778); 2. Kazinczy Ferenc: Tövis és virágok (1811); 3. Mondolat (1813); 4. Felelet a Mondolatra (1815); 5. Kazinczy Ferenc: Ortológus és neológus nálunk és más nemzeteknél (1819); 6. A magyar helyesírás és szóragasztás szabályai (1832); 7. Magyar Nyelvőr (1872)

Megoldás: PLÁGIUM: Plágiumnak vagy plagizálásnak nevezik azt a cselekedetet, ha valaki az eredeti szerző munkáját saját publikált munkájában hivatkozás, forrásmegjelölés és/vagy szerzői engedély nélkül felhasználja, azt sajátjaként tünteti fel, és ezzel az eredeti szerző jogait sérti (lásd: Iliász-pör, 1823).

4. 1. angyalbőr 1 *tarka papiros* • 2. mesterszó *X szakszó, műszó* • 3. képmutató 2 *képviselő* • 4. lábtyű 2 *harisnya* • 5. napirmány 1 *napilap*

5. Lipcséből egy évkönyv érkezett bizományba. A tartalomjegyzéke után lévő függelékben találtam egy egyívnyi történetet. Megpróbálom felidézni az eseményt. Egy osztrák hős találkozott egy hölgygel, akinek az arca csupa báj volt. A zongora mellett ülő hölgy maszkkal sem tudta leplezni érzelmeit, amelyeket a kezdetben mogorva hős iránt táplált. Mikor beállt az alkony, a hős is kifejezte érzelmeit. A férfi pedig nyilatkozatra sürgetve a hölgyet, egy szobrot ajándékozott neki. Így aratott diadalt az érzelem az értelem felett.

6. számár, angyalbőr, Török, Martinovics, Érsemjén, Orpheus, Bányácska, Gedeon, Széphalom, naplója, Magyar, Kufstein

Megfejtés: Antimondolat (Felelet a Mondolatra)

[Megjegyzés: Érsemjén vagy Érsemlyén? Kazinczy Ferenc szülőhelyének írásmódja változó: egyes források Érsemjénnek, mások Érsemlyénnek írják. Kazinczy levelezésében is mindkét írásmód megtalálható. Pásztor Emil írt erről cikket, Érsemlyén vagy Érsemjén? címmel. A település neve a magyar Semjén személynévből származik, románul Șimian – a falu Romániában, Bihar megyében van. Forrás: <http://www.e-nyelv.hu/2009-04-09/ersemjen-vagy-ersemlyen/>]

7. Kazinczy Ferenc: A nagy titok; Kazinczy Ferenc: Bor mellett; Bessenyei György: Magyarország; Kazinczy Ferenc levele Sárközy Istvánnak; Kazinczy Ferenc: Írói érdem; Kazinczy Ferenc: A békák

8. „Csokonai síratára nézve Kazinczynak az volt a véleménye, hogy a sírkőre név és dátum után csak ez az egy mondat véssék: Árkádiában éltem én is, ami annyit jelent: 'Művész valék, s boldogul éltem a művészi szép élet szférájában'.

A debreceni írók azonban felháborodtak ezen a sírfeliraton. Ők ti. azt olvasták Calepinusból, hogy Árkádia földje igen derék marhalegelő, kivált – szamaraknak.” L. Árkádia-pör

9. neológus; ortológus; jottista; ipszilonista; xénia

10. Orlai Petrich Soma: Kazinczy és Kisfaludy [Károly] találkozása

+ 1. b) A Szép és a Jó (Kazinczy-vers címe)

Nyertesek: 1. Varga Gáborné (Miskolc-Hejőcsaba); 2. Mezey László (Józsa); 3. Horváth Balázs (Csorna); 4. Balogh Nikolett (Csorna); 5. Topál Csenge (Monor)

ADALÉK A „(NY)ELVI KÉRDÉSEK”-HEZ

Előrebocsátom: nemigen tudok segíteni a „töprengés”-ben Horváth Péternek, a *huri*-ról és *-i*-s társairól értekező szerzőnek (ÉA 2010/1: 10). Az izgalmas cikket olvasván, két olyan rövidülés is földidéződött bennem, amelyet sehogyan sem tudnék elhelyezni az ott említettek sorában.

A bőséges példatár tanúsága szerint a kicsinyítő – ha úgy tetszik: becéző – alakban az *-i* képző előtt hol egy, hol meg két mássalhangzó lehet. Ha kettő, akkor a teljes szóalakból átmentett betűk ezúttal is egymást követik. Ha pedig egy, akkor... Nos, ha az eredeti alakban is egy volt, akkor nyilván itt is eleve ez áll az *-i* előtt. Ám ha kettő (netán három) mássalhangzó állt ott egymás társaságában, akkor – a cikkíró valamennyi ilyen példájából leszűrhetően – csakis a legelső tölt(het)i be az új (becé)szó egy mássalhangzójának a szerepét. Tehát: a kiemelt (*ham*)burger szóból elméletileg akár a *burgi*, akár a *buri* elvonható, illetve megalkotható.

Most jövök én! Bizony, el tudnám képzelni, hogy az iménti *-rg-* együttesnek nem az első, hanem a második hangzója lenne az az egy, amely mögé kerül az *-i* képző. Tehát: *bugi*. Egyelőre, tudjuk, nem ez a forma van divatban. Am hogy ez a jelenség is létezett-létezik, arra következzenek a példáim. Nem rukkólnék velük elő, ha nem velem kapcsolatos emlékeim lennének. Gyerek- és ifjúkori, sajnos, pár éve elhunyt jókomám vezetékneve *Stelzner* volt („stelner”-nek ejtjük). Az iskolában is, a városzéli barátok körében is kifejezetten a *Steci* megszólítása járta. Tehát se nem *Steli*, se nem *Stelci*. Igenis: a föltételezett *bugi* modellre máris itt az első bizonyíték.

Másodjára pedig – ugyancsak az 50-es, 60-as évekből – magamról. Kissé kövérkés gyerek voltam, épp ezért társaim egy találó ikerítést használtak velem kapcsolatban: *Hoci-Poci*. Sosem mondták, hogy *Holi* vagy *Holci*. Igenis: ez esetben is nem az első, hanem a második mássalhangzó jutott érvényre az együttesből!

Nincs módomban fonetikai felméréseket, kutatásokat végezni arra vonatkozóan, hogy csupán az *l*-e az a mássalhangzó, amelyik „felelős” az utána következő hangnak – kicsinyítő, becéző formát létrehozó – érvényesüléséért. Lehet, hogy példáimon kívül más ilyen nem is létezik. És ha igen? Ha netán a *Wolfner* névből mégis *Vofi*, a *Faulkner*-ből meg *Foki* jön létre? Ez utóbbin nem lepődnék meg, már csak azért sem, mivel az amerikai író neve fonetikusán: „fóknó”!

Holczer József

Olvasóink írják

Véleményező olvasóként hálásan köszönöm a tizenkét oldalas Kazinczy-év mellékletet az Édes Anyanyelvünk XXXII. évfolyamának 1. számában. Kívánom, hogy még sok ilyen mellékletes szám olvasói, az üzenetek meghallgatói-továbbadói lehessünk!

Jó lenne, ha az Anyanyelvápolók Szövetségének felhívása a mostani kampányidőszakban (meg)halló, (meg)értő fülekre, szívre, „szellemre” találna, sőt a kampányidőszak után is. Meglátásom, hogy – sajnos – a felhívás nem válik időszerűtlenné az új választás lezárultával sem. Javaslom a felhívást megismételni, határozatlan időre meghosszabbítani.

A lap 3., 5. és 7. oldalán található írások kiválóak, tanulságosak, új ismereteket közérthetően közölnek megfelelő formában. (A 7. oldalon azért szükségtelennek tartom kétszer nyomtatni a szerző nevét.) Friss, áttekinthető, érdekes Horváth Péter gondolatmenete, fejtegetése meg az igazoló példák. Egyforma fajsúlyúnak vélem ezzel Tasnádi Edit megállapítását, példáit. Az „Olvasólámpa” jó olvasnivalókat jól ajánl. Máskor is, de most különösen tetszettek a 15. oldalon a kérdésekre adott válaszokban a jó magyarázatok.

Nagy Sándorné (Karcag)

Az Édes Anyanyelvünk 2010. februári számában található Pontozó rejtvényeit próbáltam megfejteni. Ehhez a laphoz még nem küldtem megfejtést, így a formátum talán „egyedi” lesz. 62 éves vagyok, a lányomnak jár ez a folyóirat. Gratulálok a feladatok összeállításának, mert nagyon ötletes, „agyafúrt” rejtvényeket készítenek részünkre. A lap szerkesztői is dicséretet érdemelnek a színvonalas ismeretterjesztő írásokért, valamint az aktuális észrevételek közreadásáért!

Huszár Lászlóné (Csákszerény)

Tisztelt Szerkesztőség!

Kenderesi István a nevem, lelkes vagyok Nagysajón, egy erdélyi szórványfaluban. Középkorúként vettem részt Kolozsváron az Anyanyelvápoló Szövetség egyik előadásán, azóta rendszeresen jár nekem az *Édes Anyanyelvünk*. Szeretném ezúton megköszönni Önöknek, hogy több mint egy évtizede díjmentesen eljuttatják nekem a folyóiratot.

Erdélyben hatványozottan igaz az, hogy „nyelvében él a nemzet”. A folyóirat minden száma igazi nyelvművelő csemege számomra, nagy élvezettel olvasom.

Kitartást kívánok nyelvápoló tevékenységükhöz! Isten áldását kívánom munkájukra és életükre!

Mély tisztelettel **Kenderesi István**,
az Édes Anyanyelvünk hűséges olvasója
Nagysajó, 2010. március 2-án

Ismét sikersorozat a magyar nyelv hete

A nyelvi öröm: ír, olvas, beszél... címmel számolt be a Vas Népe 2010. április 15-i száma a 44. magyar nyelv hete országos megnyitójáról, amelyet Szombathelyen a vármegyeházán tartottak. A rendezvényt **Vizi E. Szilveszter** akadémikus, a TIT elnöke méltatta, majd köszöntőt mondott **Kovács Ferenc**, a Vas Megyei Közgyűlés elnöke és **Czeglédy Csaba**, Szombathely alpolgármestere. A vendéglátó város egyetemének, a Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központjának elnök-reaktorhelyettese, **Gadányi Károly** nyelvészként is köszöntötte a rendezvényt, s kiemelte, hogy erre a szombathelyi felsőoktatás ötvenéves jubileumán kerül sor.

A tudományos előadások sorát **Balázs Géza** nyitotta meg a nyelvi öröm című előadásával (írott változatát e számunkban közöljük). **Pusztay János** Prima Primissima díjas nyelvész haza, nyelv és identitás kapcsolatáról beszélt, és sürgette a nyelvstratégia megvalósítását. **Bőse Péter** a 10 éves Magyar Orvosi Nyelv című folyóiratot mutatta be. A megnyitó ünnepséget a Savaria Egyetem Berzsenyi Dániel vegyeskara, valamint **Szabó Tibor**, a Weöres Sándor Színház művészeként is szervezték.

A Vas Megyei TIT **Wiktor Antal** és **Simon Zoltán Péter** vezetésével 17 előadást szervezett a megyében, valamint április 19-én Édes Anyanyelvünk szerkesztőségi estet is, amelyen **Maróti István**, **Balázs Géza** és **Nagy Levente** mutatta be a szerkesztőség munkáját.

2010. április 16-án a szomszédos Győr-Moson-Sopron megyében a TIT Pannon Egyesülete **Sarmaság László** alelnök szervezésével tartott ünnepi rendezvényt, amelyen köszöntőt mondott **Ottófi Rudolf**, Győr alpolgármestere, majd **Balázs Géza** előadása hangzott el az informatika kulturális-nyelvi hatásairól.

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a sátoraljaújhelyi Kazinczy Múzeum és a széphalmi A Magyar Nyelv Múzeuma volt a magyar nyelv heti események központja. 2010. április 23-án, a magyar nyelv napján könyvbemutatókat szerveztek itt.

Bács-Kiskun megyében **Fekete László**, az Anyanyelvpolók Szövetsége elnökségi tagjának szervezésében hét előadást tartottak különböző iskolákban, például a kalocsai Tomori Pál Főiskolán is.

(BG)

Kárpát-medencei döntő Egerben

Az Eszterházy Károly Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszéke április 17-én, szombaton 23. alkalommal rendezte meg pedagógusjelölteknek a **Nagy József Béla helyesírási verseny** Kárpát-medencei döntőjét. 17 hazai tudományegyetem és tanítóképző főiskola küldte el egy-egy legjobb helyesíróját, de képviseltette magát a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem, a pozsonyi Comenius Tudományegyetem, illetve a besztercebányai Bél Mátyás Egyetem is. Hauser Zoltán rektor úr idén a Nagy József Béla-emléklapoktatást – a kuratórium döntése alapján – Keszler Borbála professor emeritusnak, az MTA Magyar Nyelvi Bizottsága elnökének adományozta. A dolgoztatás után a professzor asszony a kollégáknak, valamint a versenyzőknek előadást tartott az akadémiai helyesírási szabályzat készülő 12. kiadásának munkálatairól.

A versenyzők – a korábbi évekhez hasonlóan – elsőként egy tollbamondást írtak le, majd két feladatlap különféle típusú gyakorlati feladatokat kellett megoldaniuk. Mindezt Zimányi Árpád, az MTA Magyar Nyelvi Bizottságának tagja állította össze. Az első helyezett Báthory Kinga lett (Eszterházy Károly Főiskola), akinek felkészítő tanára Bozsik Gabriella. Második helyen Köllő Zsófia (Babeş-Bolyai Tudományegyetem) végzett, tanára Kádár Edit, míg a harmadik helyezett Kovács Györgyi (ELTE), akit Antalné Szabó Agnes készített fel a versenyre.

A tollbamondás szövege, mely a nyelvtanulásra buzdított, főként a különírás-egybeírás kérdésköréhez kapcsolódva rejtett nehézségeket. Többen nehezen ismerték fel, hogy a *mind ez ideig, jó pár, sok mindent, sok ezer, idegen nyelv* szó szerkezet, tehát csak a különírás az elfogadható. Ezzel szemben az *idegennyelv-tudás, felnőtt-tanfolyam, francia-, illetve némettanárok, oktatómunka, kommunikáció-központúság, Nyelvvizsga-tájékoztató, tíz-egynéhány, IBUSZ-irodák, Malév-járat* összetételek helyes jelölése több szabály ismeretét tette szükségessé. Próbára tette a tanárjelölteket néhány gyakran használt szó rövidített alakjának leírása is: *kilométerrel, négyzetméterenként, hat százalékkal, vesd össze!, a második paragrafusban, földszinten, folyó hó ötödikén, két egész*

öt tized Celsius-fokkal, a Magyar Tudományos Akadémiának, bététi társasággal, nátriumot. Egyetlenegy hibátlan megoldás sem született ebben a gyakorlatban.

A hasznos, tanulságos versengés bizonyára minden fiatal számára megerősítette azt a gondolatot, hogy „digitalizált” világunkban is igen fontos és nélkülözhetetlen a helyesírás alapos ismerete.

Bozsik Gabriella

IV. Mercurius Veridicus szónokverseny

A Református Pedagógiai Intézet szervezésében 2010. április 10-én zajlott le a IV. Mercurius Veridicus országos középiskolai szónokverseny döntője A Magyar Nyelv Múzeumában, Széphalmon. Erkel Ferenc születésének 200. évfordulójához kapcsolódva tizenegy ifjú szónok mérte össze retorikai tudását. A versenyt legfőbb támogatója, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei önkormányzat részéről Hideg Imre, az oktatási és művelődési főosztály vezetője nyitotta meg. A diákok először a kötelező feladatot mutatták be, egy háromperces szónoklatot *Erkel Ferenc üzenete az ezredforduló magyarjaihoz* címmel. Ezután következett az írásbeli feladat. A versenyzőknek egy óra állt rendelkezésükre, hogy a megadott két téma: *„Névtelen hősök emlékezete”* – Méltatás emléklap átadása alkalmából, illetve *„Komolyan”* – A komolyzene ügyében történő hozzászólás közül választottat kidolgozzák. A versenyszabályzatban meghatározott módon, a felkészítő tanárokkal folytatott konzultáció után került sor a második fordulóra. Az ifjú szónokok magabiztossággal komoly felkészülésről tanúszkodott, beszédeik felépítése és tartalma pedig sok esetben jóval meghaladta a mai közéletünkben elhangzó beszédek színvonalát.

A versenyzőket értékelő zsűri elnöke Balázs Géza nyelvész, tagjai Lobmayer Lili, a III. Mercurius Veridicus országos középiskolai szónokverseny győztese, a Békéscsabai Evangélikus Gimnázium tanulója, Kelemen Csaba, az egri Gárdonyi Géza Színház művésze, Hideg Imre, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei önkormányzat oktatási és művelődési főosztályának vezetője. A zsűri elnökének összefoglaló értékelése után került sor az eredményhirdetésre. A IV. Mercurius Veridicus országos középiskolai szónokverseny győztese **Bodnár Dániel** (Kossuth Lajos Gimnázium, Szakközépiskola, Kollégium és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény, Sátoraljaújhely), felkészítő tanára: Mízsák Éva, II. helyezett **Sepsi Gréta** (Földes Ferenc Gimnázium, Miskolc), felkészítő tanára: Jobbágy László, III. helyezett **Juhász Márton** (Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium és Kollégium, Miskolc), felkészítő tanára: Löveiné Árva Melinda. Minden ifjú szónok és felkészítő tanára könyvjutalomban részesült, amely részben Kondás Vilmosnak, a Génius Könyvárúháza tulajdonosának felajánlása révén, részben a Tinta Könyvkiadó támogatás segítségével valósíthatott meg. A díjak kiosztása után Kelemen Csaba, a névtelen hősök témához kapcsolódva Gárdonyi Géza Egri csillagok című művéből Dobó esküjét adta elő. Majd Bacsó János, Onod község polgármestere, a verseny egyik ötletadója és támogatója felkérte az I. és II. helyezettet, hogy a 2010. május 16-án Ónodon tartandó önkormánylati ünnepségen mutassanak be egy-egy szónoklatot „Intellektus országgyűlési képviselőknek” címmel.

Végül felcsendült a résztvevők ajkáról a verseny szónoklataiban oly sokat emlegetett Himnusz.

Benke Ildikó

A szép magyar beszéd verseny Egerben

A *Szép magyar beszéd verseny* országos döntőjét az egri Eszterházy Károly Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszékén rendezték meg 2010. április 9–10-én. A több mint negyven versenyző először meghallgatta **Gósy Mária**, **V. Raisz Rózsa**, **Lőrincz Julianna** és **Markó Alexandra** előadását, majd következett a kétfordulós verseny. Kazinczy-emléksermet kapott: Dénes Diána (Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK), Dsupin Éva (Miskolci Egyetem BTK), Eszenyi Tímea (Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola), Gortva Tamás (Szegedi Tudományegyetem BTK), Képes Agnes (Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK), Korepta Lilla (Eszterházy Károly Főiskola BTK), Miklós András (Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar), Szabó Klára (Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar), Varga Julianna (Károli Gáspár Református Egyetem BTK). Különdíjban részesült Adám Éva (Kodolányi János Főiskola), Bokor Agnes (Eszterházy Károly Főiskola GTK), Gál Andrea (Konstantin Egyetem, Nyitra).

HÍREK – ESEMÉNYEK

Hírek

A sepsiszentgyörgyi Mikes Kelemen Főgimnázium 2010. január 28. és 30. között immár második éve adott otthont szervezőként is az *Implom József országos helyesírási versenynek*, melynek kezdeményezője és társrendezője az Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége (AESZ). Az AESZ részéről **Erdély Judit** és **Ördög-Gyárfás Lajos** segítette a verseny nyugodt és zökkenőmentes lebonyolítását. A versengésre a helybelieken kívül húsz településről (Brasó, Kolozsvár, Margitta, Nagykároly, Arad, Segesvár, Temesvár, Nagyvárad, Déva, Nagyenyed stb.) érkeztek diákok. Összesen 51 IX–XII. osztályos tanuló mérte össze tudását. A tollbamondást és a feladatlapot N. Császi Ildikó és Cs. Nagy Lajos készítette. A felkészítő tanárok számára helyesírási továbbképző előadást tartott **Nagy L. János, Cs. Nagy Lajos** és **N. Császi Ildikó.** (Cs. N. L.)

*

A kommunikációoktatás tartalmi kérdései címmel rendezett konferenciát az Eszterházy Károly Főiskola alkalmazott kommunikációtudományi tanszéke 2010. március 27-én. Ennek végén megalakult a Kommunikációtanárok Egyesülete.

*

Blogkonferenciát rendeztek a Kodolányi János Főiskolán 2010. április 9-én. Többek között **Szűts Zoltán, Sós Péter, Pápay György, Bódi Zoltán, Csala Bertalan, Balogh Endre** előadásait lehetett meghallgatni az új műfajról.

*

A Gólyavári Esték megújult előadás-sorozatában 2010. április 22-én **Nyomárkay István** tartott előadást Filológiánk tegnap és ma címmel.

*

Nyelvében él a nemzet címmel tartotta meg a Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet a katolikus tanítók VI. szakmai konferenciáját 2010. április 23-án. **Adamikné Jászó Anna** és **Balázs Géza** tartott előadást, valamint **Berecz András** műsorát is meghallgathatták az érdeklődők.

*

Elekfi Lászlót köszöntötték a Magyar Nyelvtudományi Társaságban 90. születésnapja alkalmából 2010. május 4-én.

Június 30-án megnyílik *A Magyar Nyelv Múzeuma* állandó kiállítása, A magyar nyelv múltja, jelene és jövője.

*

Szép szavakkal címmel verspályázatot hirdet a Tinta Könyvkiadó a magyar nyelvről szóló, anyanyelvünk ékességét, finomságát, játékosságát, modernségét és szépségeit bemutató versekre. Beküldési határidő: 2010. szeptember 30. Részletek: www.tintakiado.hu.

Nyelvészeti könyvek

Balász Mária–Balázs Géza–Kovács László szerk.: Hálózatok. Hálózatok a társadalomban és a nyelvben. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2010.

Balázs Géza és Grétsy László szerk.: Az anyanyelv az életben. Válogatás az Oktatási és Kulturális Minisztérium anyanyelvi pályázataiból. Anyanyelvápolók Szövetsége, Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2009.

Balázs Géza szerk.: Jelentés a magyar nyelvről 2006–2010. (Új szavak szótára 1998–2010.) Inter – Magyar Szemiotikai Társaság, Budapest, 2010.

Dukrét Géza sorozatszerk.: A bölcsőtől a sírig. 250 éve született Kazinczy Ferenc. Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaság, Varadinum Script Kiadó, Nagyvárad, 2009.

Fehér József és Kovács Dániel válogatta: Kazinczy Ferenc: Híven szeretni a jót... Válogatott írások. Sátoraljaújhely – Nagyvárad, 2009.

H. Varga Gyula szerk.: A médianyelv bulvárosodása. In: Acta Academiae Pedagogicae Agriensis. Sectio Communicationis. Eszterházy Károly Főiskola, Eger, 2009.

H. Varga Gyula szerk.: Tudatosság a kommunikációban. Hungarovoxx Kiadó, Eger, 2009. (A kommunikáció tanítása)

Kukorelli Katalin szerk.: Hatékony nyelvi, idegen nyelvi és szakmai kommunikáció interkulturális környezetben. XI. Dunaújvárosi Nemzetközi Alkalmazott Nyelvészeti és Kommunikációs Konferencia. Dunaújvárosi Főiskola, Dunaújváros, 2009.

Pusztay János szerk.: Esélyek és veszélyek – a magyar nyelv helyzete és jövője az egységesülő Európában. NH – Collegium Fenno-Ugricum, 2010.

Szijj Ildikó szerk.: Philologiae amor. Tanulmányok, esszék és egyéb írások Pál Ferenc tiszteletére. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2009.

Venyigéné Makrányi Margit szerk.: Például Kazinczy. A magyar nyelv éve és Kazinczy Ferenc születésének 250. évfordulója alkalmából rendezett konferencia előadásai. II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár, Miskolc, 2009.

Események

2010. június 16. A múzeumok éjszakája

2010. június 17. csütörtök, 18.30 (16.00-tól Szarvas Gábor nap, Jelentés a magyar nyelvről 2010, 18.00-kor az MTA előtt Szarvas Gábor mellszobrának megkoszorúzása, 18.30-tól Szarvas-vacsora)

2010. augusztus 7–10. Anyanyelvi konferencia. A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságának közgyűlése, Beregszász

2010. augusztus 9–15. Országos ifjúsági anyanyelvi tábor, Abádszalók

2010. szeptember 18. Az ASZ helyi csoportjainak évnyitó találkozója

2010. szeptember Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában... 16. élőnyelvi konferencia, Beregszász

2010. október 1–3. Semiotica Agriensis 8. Gasztroszemiotika, EKF, Eger

2010. október 7–9. Nyelvstratégia – nyelvművelés. 40. Szarvas Gábor nyelvművelő napok, Ada

2010. november 20. XVIII. országos ifjúsági anyanyelvi parlament

2010. november 23–24. Kultúra és nyelv, kulturális nyelvészet. ELTE, Budapest

2010. november 29–30. Hálózatok. Hálózatok a bölcsész- és a társadalom- és a természettudományokban. Információ: halozatkutatas@btk.nyme.hu. NymE SEK alkalmazott nyelvészeti tanszék, Szombathely

2011. augusztus 22–27. Nyelv és kultúra a változó régióban. VII. nemzetközi hungarológiai kongresszus, Kolozsvár

A legjobb cégnevek

2010-ben is folytatódik *Az én cégem* országos cég- és üzletnévverseny. 2010. szeptember 30-ig lehet találni neveket küldeni az EU-33 egyesületnek (agnes.szeke-res@corvinus.hu).

A Magyar Nyelv Múzeuma, Széphalom

Nyári nyitva tartás: hétfő kivételével 8–16 óráig. Honlap: www.nyelvmuz.hu. Belépődíjak (együtt a Kazinczy Emlécsarnokba és a múzeumba): 400 Ft, kedvezményesen: 200 Ft.

A Hírek, események rovatba szánt információkat a következő címre kérjük eljuttatni: balazsge@due.hu. Lapzárta mindig a megjelenés előtti 40. nap.

Megjelent:

Buvári Márta – Mészáros András

HELYESBESZÉD

A magyar köznyelvi kiejtés (hangtan és mondatejtés) leírása gyakorlatokkal

Készült a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.

Könyv: 2200 Ft Számítógépes lemez: 1800 Ft

Tanároknak, diákoknak, viszonteladóknak és csoportos vásárlás esetén kedvezményt adunk.

Keresse egyéb kiadványainkat is a Könyvtárellátó Nonprofit Zrt.-nél, az ELTE BTK jegyzetellátójában vagy közvetlenül nálunk:

Bárcki Géza Kiejtési Alapítvány

1016 Budapest, Galeotti u. 12. Tel.: 36-1-3568238 <http://barcki.uw.hu>

Mindenekelőtt a 2010. évi 1. számunkban közzétett rejtvény helyes megfejtését adjuk közre.

I. Helynévintarziák. 1. Barcs. 2. Acsa. 3. Rád. 4. Lad. 5. Erk. 6. Tét. 7. Tab. 8. Aka. A kezdőbetűkből összeolvasható Juhász Gyula-vers címe: Barletta. (Jó néhány megadott helységnévben még egy vagy akár több más helynév is benne rejtőzött, pl. a Mezőladány helynévben Dány, a Tiszakarádban Karád és Rád, de előre jeleztük, hogy ezek közül a megfejtéshez elvezető helynevet kell kiválasztani.)

II. Író és művei. 1. Parsifal. 2. Ennivaló. 3. Szaracén. 4. Bánánhéj. 5. Mallorca. 6. Könyvelő. Az ábra függőleges 4. és 5. oszlopában olvasható két drámacím: Sirály, Ivanov. Szerzőjük a 150 évvel ezelőtt, 1860. január 29-én született Anton Pavlovics Csehov.

III. Szó-ta-go-ló. 1. Szemernyi Sanyi mersze. 2. Meszelő fénylő szeme. 3. Tevéd tán szultán védte. Elfogadtuk ezt a szórendet is: Védte tán szultán tevéd. 4. Marhafő nem fő hamar. A Marhafő megfő hamar megoldást nem fogadtuk el, mert az nem felel meg a meghatározásnak. 5. Reszelő tiszt lőszere. 6. Lóra, nyakas nyaraló! 7. Gazsi szemésze Zsiga. 8. Bakád esett e kádba? 9. Béka java Jakabé. 10. Tahin van hatvan hinta.

IV. Szójátékos csattanó. Amelyiknek jól megy a sora.

Azok közül a megfejtőink közül, akik beküldött megoldásaikkal elérték a sorsolásban való részvételhez szükséges 60 pontot, a következők részesülnek könyvjutalomban, amelyet a Tinta Könyvkiadó ajánlott fel a nyerteseknek: Búcsú-Martonos Gizella, Veszprém, Kossuth L. u. 6. (8200); Dr. Grega Sára, Budapest, Nádasdó u. 29. (1154); Horváth Margit, Pécs, Kacsóh P. u. 1. (7624); Kanczelné Jóczik Mariann, Székesfehérvár, Szekfű Gy. u. 17. IV. 3. (8000); Lakos Gábor, Budapest, Szerb A. u. 1/A (1021), Mersitz Ilona, Vecsés, Bethlen u. 24. (2220); M. Zsitva Anna, Esztergom, Semmelweis u. 2. (2500); Somogyi Józsefné, Nyíregyháza, Kiss Ernő u. 28. I. 3. (4400); Váll Krisztina, Miskolc, Pallós u. 2./1. (3525); Zábó Gyula, Budapest, Nap u. 212. (1082). A nyerteseknek gratulálunk!

A Pontozó új feladatai

I. Betoldott betűk. Olvasóinknak a megadott szavak betűiből, betűjegyeiből egy-egy betű hozzáadásával új szavakat (ragozatlan közneveket vagy tulajdonneveket) kell alkotniuk. Hogy ezt meg tudják oldani, a megadott szó betűit a betoldott betűvel együtt tetszés szerinti sorrendbe szedhetik, s eredményül természetesen minden sorban egy nyolc betűjegyből álló szót kapnak. Ezeket írják be a mellékelt ábrába, majd a betoldott betűt külön is tüntessék fel az ábra melletti oszlopban. (Egy példa: ha a megadott szó *félteke*, az olvasóink által ebből – egy betű hozzáadásával – alkotott szó pedig *féltelen*, akkor az oszlopba ebből az N betűt kell beírni, mivel az a hozzáadott betű.) Ha olvasóink megfejtése helyes, az oszlopba beírt betűkből egy történelmi, művelődéstörténeti regényeiről ismertté vált, huszadik századi írónk és műfordítónk családnevét olvashatják ki. A név viselője, ha még élne, idén lenne 110 éves. A hét betoldott betűért egyenként 2 pont, összesen tehát 14 pont jár, de csak annak, aki betoldott betűi segítségével az író nevét is megtalálta!

1. Városka									
2. Nyolcas									
3. Egerész									
4. Leméret									
5. Rongyos									
6. Mesevár									
7. Üvegcsé									

II. Melyik az a két szó? Az itt következő rejtvény ötlete akkor fogalmazódott meg bennem, amikor – évekkal ezelőtt – Timár György Nevető lexikon című munkájának remek, humoros meghatározásait olvastam, pl. ezt: „**Kimonó.** Japán cseleklányok szabadnapja.” Ezt és társait olvasva arra gondoltam, hogy ha csupán a Timár által adott szellemes megfogalmazást adjuk meg, magát a címszót nem, akkor az olvasók, illetve ebben az esetben a megfejtők maguk is rátalálhatnak mind a címszóra, mind arra a másik, a címszóhoz többé-kevésbé hasonlító hangalakú szóra, amely a meghatározásból kikövetkeztethető. Az idézett példában ez a *kimonó* és a meghatározásból kikövetkeztethető *kimenő*. Ennyi magyarázat után következtek tíz meghatározás, amelyek mindegyike két hasonló alakú, jellegű szót is felidéz. Olvasóink feladata csupán azt kitalálni, melyik az a két szó! Mindegyik meglelt szókettségért két pont jár, összesen tehát húsz!

1. Másnaposság, amelyből vödörbe szoktak esni;
2. Kanapén ülő török államtanács;
3. Lekvárrá ment vidám parki kisautó;
4. Rendkívül sovány repülőgépek garázsa;
5. Ízletes befőtt, amelyet kerti hulladékból készítenek;
6. Drámai összeütközés egy bérkocsit húzó lóban;
7. Kötéllel vívott csörte;
8. Biliárd fejű hotelszolgálat;
9. Többnyire vasak összeszedésére alkalmazott hajdani gazdag nemes;
10. Köszvényes kutyák fajtatizsza származását igazoló okmány;

III. Nyolcszor nyolc. Tessék kitölteni az ábra vízszintes sorait! Ha olvasóink megoldása hibátlan, akkor az ábra bal felső sarkából kiindulva és elérve a jobb alsó sarokig egy 200 éve született német zeneköltő egyetlen operájának címére találhatnak. Ezután a sorok ügyes átrendezésével ugyanebben az átlóban a zeneszerző nevére is rábukkanhatnak. Mind a szerző nevéért, mind operája címéért 8, a két választért együtt tehát 16 pontot lehet szerezni.

1. Makktermésű erdei fa
2. Talentum
3. Amerikai író (Upton)
4. Álldogálás
5. Kupon
6. Kis patak
7. Nem egy-két hónapi
8. Női név, amelynek férfi párja is van

IV. Szójátékos csattanó. Megfejtésül a Különbség című, túloldali rejtvény csattanóját kell beküldeni. A helyes megfejtésért 25 pont jár.

Az e számunkban közzétett rejtvények együttes értéke 75 pont, de már 60 pont is elég ahhoz, hogy a megfejtés beküldője részt vehessen a sorsoláson, és egy értékes könyv nyertese lehessen. Könyvjutalomban tíz szerencsés megfejtőnk részesül. A fejtörők megoldását **2010. szeptember 15-éig** tessék elküldeni címünkre (Édes Anyanyelvünk, Pontozó, 1364 Pf. 107) vagy a rovat vezetőjének e-mail-címére: gretsy@nytud.hu.

Minden rejtvényt szerető olvasónak jó szórakozást és sikeres megfejtést kívánunk a feladványok készítői:

Grétsy László (II.), Harmati Gizella (III.), Láng Miklós (I.), Schmidt János (IV.)

Szójátékos csattanó

Új szavak, kifejezések (60.)

Nem szótározott szavak tárháza

Különbség

– Tudod-e, mi a különbség a jénai tál és a tévedés között? – kérdezi az egyik diák a másiktól.

– ???

(A szójátékos választ az ábra számozott soraiban rejtettük el.)

KÜLÖNBSÉG				KÁRTYA-JÁTÉK	1	RÁDIUSZ-ROVIDÍTVE	ROSSELLINI TÁBOR-JELES OR-VOSUNK (1828–1913)	TÁBOR-NOKAI NEMES-GAZ
FEHÉR SZIKLÁ-IRÓL IS HÍRES ANGOL KIKÖTŐ-VÁROS LAKOSA	2	AZ OXIGÉN VEGYJELE	NÉMÁN VÁGÓ!	KIS RUHA-KAPOCS ODAÉRÉS				
MESEVÉGI LIGETI ÜLŐHELY PERC		HÁROM-ERTEKŰ ALKOHOL DÉL_RÖV	... KOBZON (OROSZ ÉNEKES) KINTRŐL			KÖZELRE MUTATÓ SZÓCSKA	NYOMÁ-BAN VANI! IJED, RETTEN	
BOTVÉGI! A KÁLIUM VEGYJELE		IZZÓVÉDŐ ÜVEG A_RE PÁRJA				MÁTKA SOR-SZÁMNÉV-KÉPZŐ		ELAVULT HORDÓ-MÉRTÉK
RÉGI HIVATALI NYELV UDVARIAS SZAVA -...-VE IGEVÉG-ZÓDÉS!		BAJA KÖ-ZELI FALU SZOLGÁJA VAN!	FRAKCIÓT VÁLT SZLÁV NYELV			GEORG KREISLER MONOMU-SICALJIE	RUGÓVÉG MENET-JEGYET KEZEL	MÁSSAL-HANGZÓ, RÖVIDÍTVE
NEM RITKA AZ ILYEN HAJI			EZ A LAMÉ KILOMÉ-TERÓRA HELYE			A MÁGNE-SÉS IN-DUKCIÓ EGYSÉGE		
DOBOGÓS HELYE-ZETT KAPJA		LOJÁLIS, KITARTÓ A REJ-TEKBŐL				TÁBOR-NOK, RÖV BALATONI VÁROS	HEKTO-, RÖVIDÍTVE	
AZ ÚT JELE A FI-ZIKÁBAN			ILYEN TA-KARMÁNY A SZÉNA VASVÉGI!				DOLGOS	FÖLDTÖR-TÉNETI SZAKASZ
A VÖLGYBE								
KEDVEZŐ ALKALMAT NEM HASZ-NÁL KI			EMELET, RÖVIDÍTVE OLASZ AUTÓJEL			RÉGIÉS FÉRFINEV LOCH ... SKÓT TÓ		
KÁLYHA ONTJA MAGÁBÓL		TEHERÁN A FŐ-VÁROSA AKADÁLY				ELÓTAG: HÁROM-DARIDÓ KEZDETE!		
SPANYOL AUTÓK JELZÉSE			PISZKOS ... REJTŐ JENŐ-HÓS A FEJÉRE				LIBAVÉ-LEMÉNYI! VÉGTELEN GÉZI!	
TANGENS, RÖVIDÍTVE								
VEREJ-TÉKES								
 A						AZ ... BAJ-JAL JÁR (GRIBO-JEDOV)		

4K – a Kádár-rendszer kádereinek kiváltságait jelző rövidítés: külföldi út, kocsinhasználat, K-telefon, Kútvölgyi. A köznyelv hozzábiggyeszítette még: Kerepesi úti temető. (Magyar Nemzet, 2010. ápr. 17.)

baranta – magyar harci sport, tágabb értelemben hagyomány-felelevenítő mozgalom (Szilaj Csikó hetilap 2010/8.)

BRIC-csoport – a Brazília, Oroszország, India és Kína (angol nevéből) alkotott szövetség rövidített megnevezése (Magyar Nemzet, 2010. ápr. 17.)

csirip ☺ I. tweet

e-voks ☺ – elektronikus (interneten lebonyolítható) szavazás. A „bégető-nyelv” újabb szüleménye. Javaslát: *net-szavazás*.

gasztroblogger ☺ – online gasztronómiai élménybeszámolót készítő személy

leamortizálódik – szellemileg elfárad; elszomorodik („lazanyelv”)

mikroblog ☺ I. tweet

papagájcommandó ☺ – ugyanazt a jelszót unásig ismételtető (politikai) kortescsapat

para – félelem, igés formája: *parázik* (fél, aggódik). A *paranoia* szóból származik („lazanyelv”)

tbsz – tartós befektetési számla; új, hosszútávon (5 éven túl) adómentes bankbetét. Írasmódja változó (TBSZ – tbsz), a helyesírási szabályoknak a kisbetűs forma felel meg.

tweet ☺ – a Twitter kapcsolatépítő portál rövid, 140 karakteres mikroblogja, üzenettovábbító szolgáltatása. Sikerült magyarítása: *csirip*, a twitterezés: *csiripe-lés*. (Népszabadság, 2010. ápr. 15.)

ügyfelezik – ügyféllel foglalkozik

ügyféltoll – (bankban, postán stb.) ügyfelek számára kikészített golyóstoll

voksturizmus ☺ – (képviselőválasztáskor) egyik körzetből a másikba való átjelentkezés és ottani szavazás. Inkább: *szavazóturizmus*

webbolt ☺ – internetes áruház. Javaslát: *netbolt*, *táváruház*. (Az *online*, *web*, *e*-helyett a *net* szó inkább ajánlható, ez jobban illeszkedik a magyar nyelvbe.)

wellnesselő ☺ – kényeztető, pihentető kúrán részt vevő (személy); élvüdülő

A rovat 1998–2010. között megjelent anyagát tartalmazza a következő kötet: Jelentés a magyar nyelvről; Új szavak, kifejezések. Szerk.: Balázs Géza. Inter-Magyar Szemiotikai Társaság, Budapest, 2010. További gyűjtés: Mínya Károly: Új szavak I. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2007. Új idegen szavak magyarítását megnézheti vagy ajánlhatja a www.szo-magyarito.hu honlapon.

B. G. és B. M.
balazsge@due.hu

NYELVÉSZ • LELETEK

ELV • ÉSZLELETEK

Féjpenz szavunk csakugyan van. Személyenként fizetendő illetéket, körözött személy nyomravezetőjének felajánlott jutalmat jelent. A kézpénz (a szabályos kézpénz helyett) ennek mintájára készült? Akkor a lábpénz-től, karpénz-től kezdve még sok egyébbe is felkészülhetünk! (Beküldte Radnóti Adél pécsi olvasónk.)

MOZAIK

Német pikantéria: nőügy!

Relytett kamerákkal figyelték

hivatalo
fotókkal
ként mű

Rejtély! Találta: Tóth Mária.

SAMPION GOMBA 1KG TG.

65 180702
4,00

489,00 Ft

Egységár 489,00 Ft / kg

SAMPION GOMBA 250GR

0 020901
12,00

125,00 Ft

Egységár 500,00 Ft / kg

bruttó 79 992 Ft
nettó 99 990 Ft

Valódi húsvéti ajándék! (B. G.)

„Tisztelt Szerkesztőség! örömmel mutatom be önöknek a Budaörsi Auchan Áruház gombaversenyének két győztesét. Gratulálunk nekik!” Franciául *champignon* = gomba, *champion* = bajnok. Ezt épp egy francia (nevű) áruház ne tudná? (Béky László, Budapest)

Töltse fel a berendezés akkumulátorát. Csatlakoztassa a töltőegységet (10) a berendezéshez a porszívó hátulján található ajzatban (0). Csatlakoztassa a töltőegységet a fali elektromos csatlakozó ajzatába. A jelzőlámpa (7) világítani kezd. **FIGYELEM:** A feltöltés közben győződjön meg arról, hogy a jelzőlámpa (7) világít-e. Az első porszívózás előtt töltsen 24 óráig a berendezés akkumulátorát a maximális szívóerő elérése céljából.

A berendezés akkumulátora minden kockázat nélkül folyamatosan tölthető. A transzformátor a töltés közben fel fog melegedni, ami természetes jelenség. Azonban érdemes ártalmatlanítani a porszívót, ha azt huzamosabb ideig nem kívánja használni vagy hosszabb ideig el kíván utazni.

Mese felnőtteknek: *Ajjas ajzat* (aljas aljzat) és *ártalmatlanított* porszívó. (Beküldte: Balog Lajos.)

~~1990.-~~
1790.-
10% megtakarítás

HANNAH MONTANA ZENETOLL

A toll kiváló hangminőségben játsza le a filmből már jól ismert dallamokat.

„Az persze nem hátrány, ha egy toll kiváló minőségű hangokat képes előállítani. De az sem mindegy, hogy milyen minőségben játsza le azokat!” (Spirnyák Balázs, Zalaegerszeg)

Coop Pulyka mellsonka
125 g, 2040 Ft/kg
Coop Hungary Zrt.

255 Ft

„Milyen pulyka az, amelyiknek a mellén van a combja?” – kérdezi Gulyás Erzsébet monostorapáti olvasónk.

~~22.999 Ft~~
12.999 Ft -40%

Caprice
női bőr bokacsizma,
konfortbetéttel
2009/2010-es
MODELL
-40%

Ennyi pénzért már konfortbetétes csizma is árulhatnának! (Miklós Józsefné, Komárom)

